

**UNIVERZA V LJUBLJANI  
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

LEA VERBIČ

**VZGOJNI STILI IN ODNOSI V  
DRUŽINI**

DIPLOMSKO DELO

PODBORŠT, 2013



**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**PEDAGOŠKA FAKULTETA**  
**Socialna pedagogika**

LEA VERBIČ

Mentorica: doc. dr. Alenka Kobolt

**VZGOJNI STILI IN ODNOSI V**  
**DRUŽINI**

Diplomsko delo



*»Človeka osrečijo njegovi lastni napor.*  
*Vse, kar res šteje v življenju, nikoli ne pride zlahka.*  
*Potrebno se je boriti in vztrajati«*  
*(Modrijani)*

*Hvala vama, oči in mami, ker sta mi pomagala vztrajati, ko je bilo najbolj težko.*

*Hvala Vam, gospa mentorica Alenka Kobolt, za vse nasvete, spodbude in čas, ki ste ga namenili meni in mojemu diplomskemu delu.*

*Hvala osebju vzgojnih zavodov in vam mladi, ki ste bili pripravljeni z mano deliti svoje izkušnje.*

*Hvala vam, Anja, Katja, Neža in Živa, za vse skupne, smešne, nore in resne trenutke ter spodbudne besede tekom ustvarjanja mojega diplomskega dela.*

*Matjaž, tebi pa, HVALA, KER SI!*



# POVZETEK

Diplomsko delo sem posvetila temi družine in vzgoje v njej. V teoretičnem delu predstavim značilnosti družine in odnosov skozi sistemsko teorijo, značilnosti vzgojnih stilov na podlagi spoznanj različnih avtorjev. Nadaljujem s predstavitvijo nekaterih podatkov iz raziskav družin, katerih otroci so bili nameščeni v vzgojnih zavodih. Rezultate povežem s tipologijami družin ter vzgojnimi stili.

Teoretična spoznanja nato preverim v empiričnem delu, kjer sem v vzorec zajela mladostnike iz dveh slovenskih vzgojnih zavodov, ki so individualno odgovarjali na vprašanja in opredelili svoje doživljanje in videnje vzgoje in odnosov s svojimi starši. Rezultati raziskave prikazujejo

**Ključne besede:** družinska skupina, družinski odnosi, vzgoja vzgojni stili, družine mladostnikov iz vzgojnih zavodov

# ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on the topics of family and upbringing. The theoretical part of the thesis presents the characteristics of families and family relations using systems theory, and the characteristics of styles of upbringing calling on the research of various authors. Additionally, this section focuses on the results of research conducted in families with children staying in residential treatment institutions. Finally, the research results are linked to family typologies and styles of upbringing.

These hypotheses are then tested in the empirical part using a sample that includes adolescents from two residential treatment institutions in Slovenia. The adolescents were given questionnaires asking them to describe their experiences and perception of their upbringing and relations with their parents.

**Keywords:** family group, family relations, upbringing, styles of upbringing, characteristics of families of adolescents in residential treatment institutions

# KAZALO

UVOD.....	1
I. TEORETIČNI DEL.....	1
1. DRUŽINSKA SKUPINA.....	1
1.1. Zadovoljevanje potreb v družini.....	2
1.2. Struktura družine .....	4
1.2.1. Komunikacija.....	4
1.2.2. Vloge .....	5
1.2.3. Pod sistemi, hierarhija in meje.....	5
1.3. Ključni elementi dobre družine .....	6
1.3.1. Reševanje konfliktov.....	6
1.3.2. Povezanost, avtonomija ter prilagodljivost in ravnanje s spremembami .....	7
2. VZGOJA.....	7
2.1. Vzgojni stili .....	8
2.1.1. Represivni, avtoritarni vzgojni stil.....	8
2.1.2. Permisivni vzgojni stil.....	10
2.1.3. Interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil.....	11
2.2. Značilnosti družin otrok iz zavodov .....	13
3. ZNAČILNOSTI MANJ FUNKCIONALNIH DRUŽIN.....	15
II. EMPIRIČNI DEL .....	19
1. Opredelitev problema .....	19
2. Cilji raziskovanja.....	19
3. Raziskovalna vprašanja .....	19
4. Metodologija .....	19
4.1. Vzorec .....	19
4.2. Postopek zbiranja in obdelave podatkov.....	20
4.3. Pripomočki - instrument za zbiranje podatkov.....	21
5. Prikaz rezultatov.....	23
SKLEP .....	38
LITERATURA.....	39
PRILOGA .....	42



# UVOD

Družina je primarna socialna skupina, ki si je ljudje ne moremo izbrati sami. V njej poteka naš razvoj v različnih smereh. Starši postavijo temeljni kamen razvoju svojega otroka. Vse skupaj poteka preko vzgoje in medsebojnih relacij, ki smo jim dnevno izpostavljeni.

Za temo sem se odločila zaradi pomena družine. Poleg vzgojnih stilov raziščem tudi odnose znotraj družine kot ključne temelje za otrokov razvoj. Zato me je zanimalo, kako svoje družine doživljajo mladi iz dveh izbranih pošolskih vzgojnih zavodov. Vemo namreč, da je eden od temeljnih razlogov prihoda v zavod prav v manj funkcionalnih družinskih odnosih.

## I. TEORETIČNI DEL

### 1. DRUŽINSKA SKUPINA

*»Družina je več kot le skupina posameznikov,«* pravi Kompan Erzar (2003, str. 31). Čačinovič Vogrinčič (1998) govori o družinski skupini, ki je otrokov prvi socialni sistem, v katerem živi, se razvija in zadovoljuje svoje potrebe. Navaja socialno-psihološko definicijo, ki je ena izmed mnogih definicij družine: *»Družino tvorijo dva ali več posameznikov, ki so v interakciji, imajo skupne motive in cilje; povezujejo jih skupna pravila, norme in vrednote; odnose v njej odraža in določa relativno trajna struktura statusov in vlog, v družini se oblikujeta zanjo značilna struktura moči in način vodenja; izoblikuje se relativno trajna mreža komunikacij ter statusov in vlog posameznih družinskih članov; diferencirajo se vloge glede na delitev dela; razločijo se čustveni odnosi med člani«* (prav tam, str. 130).

Bistvena procesa za delovanje družinskega sistema sta komunikacija in samoregulacija. Preko njiju sistem vzdržuje ravnotežje med vsemi deli in pridobiva informacije o vseh članih, kar imenujejo sistemski teoretiki imenujejo homoestaza. Vzdrževanje in informiranje poteka preko procesov pozitivne in negativne povratne informacije (Gostečnik, 2010). Negativna omogoča sistemu, da ohranja in vzdržuje obstoječe stanje v sistemu in ne dovoljuje sprememb. Hkrati omogoča kontrolo nad vsem, kar bi ogrozilo stabilnost sistema. Pozitivna povratna informacija je nasprotje, saj omogoča spremembe obstoječega stanja oziroma spremembe sistema, da se le ta prilagodi na nove zahteve. Obe vrsti povratne informacije sta v

družini potrebni, saj se preko njiju ohranjajo družinska pravila ter zadovoljujejo potrebe članov (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Za dobro razumevanje družine, moramo predvsem opazovati odnose med vsemi člani, saj so ravno odnosi tisti, ki naredijo določeno družino unikatno (Gostečnik, 2010). V pomoč nam je ravno sistemska teorija, ki se osredotoča na odnose in interakcije med subjekti v sistemu (prav tam). Pri odnosih je ključno, »v kolikšni meri /.../ zadovoljujejo osnovne potrebe po varnosti, sprejetosti in hkrati zaupanju, da otrok zmore postopoma osvajati zunanji svet, ter si v njem pridobivati nove izkušnje, ki razširjajo izkustveno in vedenjsko polje« (Gomez & Kobolt, 2012, str. 327).

Ti brezpogojni odnosi pomagajo otroku oblikovati temelje za kasnejše vzpostavljanje odnosov v socialnem okolju (Gostečnik, Pahole in Ružič, 2000, v Sternad, 2012). Način komuniciranja, reševanja konfliktov, način čustvovanja in moralnega razsojanja s strani staršev otroci ponotranjijo, torej so starši pomembni ljudje v obdobju zgodnjega otroštva, saj so otroci od njih odvisni (Hendrix & Hunt, 2006).

Ker odnose v družini zaznamujejo predvsem način komuniciranja, kohezivnost, prilagodljivost, zagotavljanje avtonomije vsem članom družine, zadovoljevanje potreb, razreševanje konfliktov, koalicija med staršema, vloge in struktura družine ter ravnanje s spremembami, bom v nadaljevanju vsakemu od elementov namenila delček teoretičnega dela.

## **1.1. Zadovoljevanje potreb v družini**

*»Za človeka je družina prvi socialni sistem v katerem začne poimenovati, prepoznavati svoje potrebe; to je prvi socialni sistem, v katerem se uči z njimi ravnati, jih izraziti, jih zadovoljiti«* (Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 134).

Ločimo potrebe celotne družine in potrebe vsakega posameznega člana. Pri zadovoljevanju obeh vrst je potrebno ohranjati družinsko skupino in zadovoljiti posameznika. Za to je nujna komunikacija, ki omogoča usklajevanje različnih potreb in razreševanje konfliktov, hkrati omogoča tudi vzdrževanje ravnovesja (Tomori, 1994).

Avtor Lidz (1971, v Čačinovič Vogrinčič, 1998) opredeli tri ključne pogoje za zadovoljevanje potreb: koalicija staršev, ohranitev generacijskih razlik in sprejemanje vloge lastnega spola.

Koalicija staršev »*oziroma enotnost in povezanost med starši*« (Lidz, 1971, v Čačinovič Vogrinčič, 1998, str. 53) je nujno potrebna za zdrav otrokov razvoj. Starša v koaliciji med sabo sodelujeta, se dogovarjata, podpirata in dopolnjujeta. Zaveznitvo med staršema je prisotno samo v diadah, kjer v odnosu obstaja spoštovanje drug drugega in demokracija, kjer ni tekmovanja za otrokovo naklonjenost (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Šibka koalicija med staršema je za otrokov razvoj problematična, saj se med otrokom in enim staršem vzpostavi prikrita koalicija, ki pa ni dovolj močna, da bi drugemu staršu odvzela moč. Otroku povzroča škodo, saj mu ne omogoča izpolnjevanje njegove vloge v sistemu (Beavers, 1976, v Poljšak Škraban, 2002). Problem nastane tudi v družinah, kjer ni koalicije med staršema, saj se otrok odloča, na katero stran bo stopil, očetovo ali mamino, kar ga frustrira, navdaja z občutki krivde. Pogosto se dogaja tudi to, da otrok skuša starša povezati oziroma razbiti most med njima (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Ohranitev generacijskih razlik, ki je drugi pogoj za zadovoljevanje potreb, avtor razlaga kot dejstvo, da starši ne smejo postati odvisni od svojih otrok do te mere/ na način, da bi jim otroci zadovoljevali potrebe. To se ne bo zgodilo, če si bosta starša nudila oporo in si zadovoljevala potrebe. Generacija staršev je tista, ki poskrbi za nepreskrbljene otroke, saj jim nudi del sebe. Otrok za zdrav razvoj potrebuje odvisnost od staršev, da se počuti varnega. Problematično je, kadar mora otrok zadovoljevati potrebe staršev ali enega izmed njih, saj posledično ne zmore oblikovati vloge otroka v družini. Generacijske razlike med starši in otrokom so porušene, starši niso vzor za odraščanje niti za zadovoljevanje potreb (prav tam).

Tretji pogoj je sprejemanje lastnega spola. Otrok mora tekom razvoja oblikovati pozitiven odnos do lastnega spola, oblikovati svojo spolno vlogo in prevzeti vzorce ravnanja. Vse to pa lahko naredi le preko modela za odraščanje in identifikacijo. To sta starša, ki sta v koaliciji vzpostavila in oblikovala svoje spolne vloge. Težava nastane, kadar eden izmed staršev razvrednoti svoj spol in se ponižuje (prav tam).

## **1.2. Struktura družine**

Vsak družinski sistem se mora tekom svojega razvoja organizirati oziroma oblikovati svojo strukturo. Proces poteka preko komunikacije in interakcije med družinskimi člani. Strukturirana družina pomeni, da so se odnosi v njej izoblikovali in ustalili, saj bo le tako sistem dosegel svoje cilje oziroma zadovoljeval potrebe vseh članov ter skupine v celoti (Čačinovič Vogrinčič, 1998).

Družinsko strukturo »*sestavljajo natančno določeni način oziroma vzorci vedenja, čutenja in razmišljanja*« (Gostečnik, 2011, str. 15). Vsi pa se kažejo preko komunikacije, vlog, hierarhije, podsistemov in moči (prav tam), kar Čačinovič Vogrinčič (1998) imenuje elementi strukture. Skynner (1982, v prav tam) dodaja poleg hierarhije in podsistemov še meje, kot element strukture družine.

### **1.2.1. Komunikacija**

Vsak družinski sistem oblikuje svojevrstno komunikacijo tako na verbalni kot neverbalni ravni, ki jo razumejo samo družinski člani. Preko nje izražajo potrebe, čustva, doživljanja in misli, hkrati pa tudi sprejemajo in zaznavajo sporočila s strani drugih članov. Starši so tisti, ki postavijo temelje načinom komuniciranja znotraj družine ter to z vzorom prenašajo na svoje otroke. Slednji se naučijo komunicirati tako, kot to počnejo njihovi starši (Tomori, 1994).

Komunikacija omogoča oblikovati in vzdrževati medsebojne odnose in bivanje v skupini. Zdrav način komuniciranja v družini omogoča dobro počutje članov, občutek varnosti, sprejetosti, spoštovanja ter upoštevanja. Slednje je omogočeno v družinskih skupinah, kjer je komunikacija jasna, odprta, direktna, razumljiva in dvosmerna (prav tam). Sporočila so vedno realna ter pozitivna oziroma negativna. Pozitivna vsebujejo pohvalo, ki je usmerjena na vedenje ali osebo. Negativna sporočila so namenjena kritiki vedenja in nikoli osebnosti (Milivojević idr., 2008).

Slaba komunikacija je povezana z nerealnimi sporočili in enosmerno komunikacijo, kjer imajo samo starši vso besedo, otroci so zgolj sprejemniki sporočil in ne smejo podati svojega mnenja. Problematična so tudi sporočila, ki so posredna, saj jih prejemnik najverjetneje ne razume (Tomori, 1994, Milivojević idr. 2008). Zato je potrebno otrokom oziroma

mladostnikom prisluhnuti, z njimi izmenjavati mnenja, dileme, z njimi skupaj sprejemati kompromise in rešitve ter biti pri vsem dosledni in vztrajni (Fenwick & Smith, 1997).

### **1.2.2. Vloge**

Vloge »so individualno predpisani vzorci obnašanja, okrepljeni s pričakovanji in normami družine« (Gostečnik, 2010, str. 29), ki jih pridobi posameznik glede na spol, vrstni red rojstva, talent, sposobnosti ali pozicijo v družini (npr. oče, mama, hči, sin). Vsak posameznik skozi svoj razvoj in vzpostavljene odnose v družini vloge in z njimi povezane dolžnosti prevzema ter spreminja, saj se tekom življenjskega cikla družine spreminjajo svoje temeljne naloge. Poudariti velja, da je vsaka vloga v družini oblikovana tako, da z njo vsak član prispeva k ohranitvi družine (Čačinovič Vogrinčič, 1998) oziroma k stabilnosti sistema (Gostečnik, 2010).

Vloge so si lahko zelo različne in spodbujajo razvoj mnogih osebnostnih potez ter so vir mnogih izkušenj. Družinske vloge lahko vplivajo tudi na to, kakšno vlogo v odnosih zunaj družine prevzemajo člani določene družine. Velja poudariti dejstvo, da veljajo za vloge znotraj družine določena pričakovanja (Tomori, 1994). Problem nastane takrat, ko imajo člani družine prevelika in nerealna pričakovanja, ki jim posameznik ne zmore zadostiti, kar vpliva na znižanje samospoštovanja.

### **1.2.3. Podsistemi, hierarhija in meje**

Družinski sistem je sestavljen iz delov in deluje po podsistemih. Člani se povezujejo v podsisteme na podlagi generacij (starši, otroci), spola, trenutnih družinskih nalog, čustvenih navezav. Vsak podsistem ima svoje značilnosti, pristojnosti, pravice in odgovornosti. Biti morajo prilagojeni potrebam družine, vlogam ter notranjim in zunanjim zahtevam, spremembam, saj slednje omogoča ohranjanje ravnovesja (Tomori, 1994).

Vsi podsistemi imajo določen položaj v hierarhični lestvici in s položajem določeno stopnjo moči, kar je unikatno za vsako družino posebej. Temeljni moči so določeni z dogovorjenimi pravili in njihovim delovanjem ter interakcijo med člani (Novak-Jerman, 1995). Najmočnejši in hierarhično najvišji položaj v funkcionalnih družinah zavzema podsistem staršev. Slednji imajo več odgovornosti, postavljajo pravila in meje, ki so nujna za ohranjanje pozitivnega razvoja otrok, saj spodbujajo razvoj individualnosti in hkrati povečujejo pripadnost med člani.

V takšnih družinah je prisotna fleksibilnost in pripravljenost na spremembe v različnih obdobjih otrokovega in družinskega življenjskega cikla (Tomori, 1994).

Med podsistemi se poleg hierarhije in razporeditve moči oblikujejo in vzpostavljajo tudi meje. Vsak podsistem oblikuje in vzpostavlja svoje meje, saj brez njih ne more delovati. Meje podsisteme med sabo povezujejo in ločujejo (Poljšak Škraban, 2002). Ko so otroci majhni, so meje med podsistemi naravnane k večji povezanosti, saj so otroci popolnoma odvisni od staršev. S starostjo otroci potrebujejo vedno več avtonomije, posledično so meje manj prepustne in starši pridejo nasproti zgolj, ko mladi potrebujejo pomoč (Tomori, 1994).

### **1.3. Ključni elementi dobre družine**

Mislím, da so ključni elementi dobre družine učinkovito razreševanje in ravnanje v konfliktnih situacijah, povezanost med družinskimi člani ter omogočanje avtonomije in ne nazadnje tudi prilagodljivost sistema, ki omogoča vzpostavitev ponovnega ravnovesja, ko pride do sprememb.

#### ***1.3.1. Reševanje konfliktov***

Konflikti so del življenja v skupini in so del medčloveških odnosov. V funkcionalnih družinah je izražanje, doživljanje konfliktov dovoljeno, hkrati je v ospredje postavljeno njihovo razreševanje (Užmah, 2002). Gostečnik (2011) navaja, da je način reševanja konfliktov v družini odvisen od strukture družine. Za zdravo reševanje je v družini potrebna vzpostavljena hierarhija, kjer vedno nekdo prevzame vodstveno vlogo. Prevzamejo jo člani podsistema, ki imajo več moči pri odločanju, starši. Ne gre pa zanemariti otrok, saj imajo tudi ti svoje mnenje, ki ga je potrebno do določene mere upoštevati, vendar pa morajo imeti starši zadnjo besedo (Minuchin, 1981, v Gostečnik, 2011).

Gordon (1987) predstavi tri možnosti razreševanja konfliktov. Prva je metoda, kjer zmagajo starši, saj so oni tisti, ki povedo, kako se bo problem razrešil, otroci se morajo strinjati. Če pride do upora, starši uporabijo svojo avtoriteto in moč ter dosežejo svoje. Obratno pri drugi metodi zmagajo otroci, ki vodijo družino s svojimi izbruhi, egoizmom, nespoštovanjem drugih. Tretja metoda je vzgojno in socializacijsko najbolj ustrezna, saj pri njej ni poraženca. Obe strani preko pogovora predlagata in preko kompromisa najdeta rešitev problema. Otroci

in starši so soodgovorni in motivirani za razreševanje vseh konfliktov, saj se počutijo slišane in sprejete.

### ***1.3.2. Povezanost, avtonomija ter prilagodljivost in ravnanje s spremembami***

Bouwkamp (1995) opredeljuje, da sta potrebi po avtonomiji in po povezanosti dve osnovni psihološki potrebi vsakega posameznika, da je zadovoljen sam s seboj ter v odnosih z drugimi. Potreba po avtonomiji zajema možnost posameznika, da skrbi za sebe, zadovoljuje lastne potrebe, da postaja z razvojem vedno bolj samostojen in neodvisen. Po drugi strani si človek želi biti povezan z drugimi, zanje skrbeti, jim biti v pomoč, nuditi zaščito ter biti ljubljen, cenjen. Potrebi morata biti v ravnovesju, da se otrok v družini dobro počuti in razvija.

Bolj avtonomni so tisti mladostniki, ki so tekom razvoja skupaj s starši sprejemali odločitve, postavljali pravila, se dogovarjali in sprejemali kompromise. Posledično so razvili veščine, ki jih potrebuje vsak samostojen človek za funkcionalno bivanje v skupnosti (Kompan Erzar, 2003).

Tekom razvoja naj bi otroku dovoljevali vedno več samostojnosti in avtonomije, saj se le tako postopno osamosvaja in odhaja iz družine. Slednje je omogočeno v funkcionalnih družinah, ki se prilagajajo na spremembe znotraj sistema tekom življenjskega cikla. Spremembe in prilagoditve sistema oziroma strukture (moč, vloge, pravila oz. meje) glede na zunanje in notranje spremembe oziroma zahteve omogoča zgolj močna koalicija med staršema (Poljšak Škraban, 2002).

## **2. VZGOJA**

V družini je poleg odnosov ključna tudi vzgoja, ki poteka ves čas otrokovega razvoja. Tudi pri vzgoji si stroka (Hauck, 1988; Austin, 1994; Kroflič, 1997; Peček Čuk & Lesar, 2009) ni enotna glede definicije. Omenjeno je, da je vzgoja povezana s prenosom moralnih norm in pravil iz staršev na otroke. Preko vedenj in komunikacije starši vplivajo na svojega otroka. Slednji posnema svoje starše, saj so zanj najpomembnejše osebe, hkrati je od njih odvisen.

Vzgoja torej poteka v medsebojnih odnosih med starši in otrokom ter preko vzgleda, ki ga dajejo starši. Odnosi naj bi temeljili na spoštovanju in ljubezni do vsakega individuma v

družini. Starši naj bi otroka večkrat pohvalili, ga spodbujali in iskali njegove dobre lastnosti, dejanja, saj slednje pozitivno vpliva na otrokovo samodoživljanje. Hkrati pa morajo starši otroku postaviti pravila in meje, da otrok jasno ve, kaj sme in česa ne, saj se s tem starši lahko izogonejo kritiziranju, obsojanju ter pridiganju (Ručigaj, 2012).

Starši vzgajajo preko kazni in nagrad. Zdravo za otrokov razvoj je njihovo ravnovesje. Otroku preko kazni, ki je usmerjena na njegovo neustrezno vedenje, sporočajo, da je vedenje neustrezno. Posledično otrok opušča vedenja, ki mu prinašajo kazni. Pri nagradah gre za spodbujanje vedenj in dejanj, ki jih starši ocenijo kot pozitivna in sprejemljiva. Slednje privede do pogostejše uporabe teh vedenj, saj otrok spoznava, da se preko sprejemljivih vedenj povečuje naklonjenost staršev (Milivojević idr., 2008). Preko kazni in nagrad starši prenašajo na otroka norme, vrednote, pravila in pričakovanja, ki so del družine in širše socialne skupnosti. Iz tega sklenem, da je vzgoja v družini vzgoja za harmonično in umirjeno družinsko življenje ter za življenje v skupnosti.

## **2.1. Vzgojni stili**

Vzgoja je vsaki družini unikatna, saj starši prinesejo izkušnje iz njihovih družin in jih uporabljajo v svoji. *»Gre za razlikovanje glede na stil vzgoje, ki zajema celostnost odnosov, vlog, vezi, načinov komuniciranja med člani ter celostnost sredstev in načinov vzgojnega poseganja (Cencič 1986)«* (Lepičnik Vodopivec, 2007, str, 184).

Vzgojni stil je odnos med starši in otroki, ki vsebuje sistem metod, sredstev, s katerimi poskušajo starši vzgojiti otroka z določenimi lastnostmi. Poznamo različne vzgojne stile. Katerega pa si izberemo pa je odvisno od naših stališč in elementov, ki zadevajo vzgojo. Poleg tega pa so v ozadju neke implicitne teorije, ki vplivajo na način vzgajanja (Peček Čuk & Lesar, 2009).

### **2.1.1. Represivni, avtoritarni vzgojni stil**

*»Represivni vzgojni stil je značilen za patriarhalni tip družinske vzgoje in za vse tiste vzgojne koncepte, ki temeljijo na predpostavki, da je osnovna naloga vzgoje na otroka prenesti moralna pravila, norme, vrednote in načine vedenja, ki so uveljavljena v družbi /.../«* (Peček, Čuk & Lesar, 2009, str. 135). Kroflič (1997) poimenuje ta vzgojni stil kulturno-transmisijski model moralne vzgoje, ki je prevladoval v času klasične pedagogike, pri katerem je osnovna



dejavnost na otroka prenesti sistem moralnih pravil družbe. Slednja se otroku predstavijo kot trdna, nespremenljiva ter brez možnosti dvoma v njih.

V času klasične pedagogike, kjer je bil prisoten represivni stil vzgoje pri krščanskem tipu patriarhalne družine, so bili prepričani, da je otrokova narava pokvarjena oziroma nepopolna ter da se otrok rodi z izvornim grehom. Bili so prepričani, da bodo otrokovo dušo rešili zgolj z represijo in trdo vzgojo. V sodobnem času vzgojni stil izhaja iz behaviorističnega pogleda na otroka, ki se ne rodi s samonadzorom. Slednjega moramo otroku pomagati oblikovati s pomočjo kazni in nagrad (Peček Čuk & Lesar, 2009). Hauck (1988) govori o neprijaznem in nepopustljivem vzgojnem modelu, kjer starši postavljajo trda in nespremenljiva pravila, od katerih ne odstopajo. *»Na tak način vzpostavljajo med seboj in otroki razmerje vsemogočnih gospodarjev in brezpravnih podložnikov«* (prav tam, str. 45). Starši imajo popolno oblast in moč v družini, kjer so otroci zgolj njihovi podložniki, ki morajo slediti njihovim zahtevam. Otrokom ni dovoljeno, da bi se postavili zase, avtonomija otroka je omejena oziroma je sploh ni (Austin, 1994).

Skupno vsem tem različnim poimenovanjem je, da gre pri vseh za značilnost trde, stroge in nepopustljive vzgoje. Otroci morajo starše brezpogojno spoštovati, jih poslušati in jim slediti. Starši imajo nad otroki popoln nadzor, oni postavljajo pravila. V primeru kršenja in nespoštovanja pravil sledijo sankcije, ki so pogosto tudi fizične narave (Lepičnik Vodopivec, 2007). Na vsako otrokovo kršitev, neustrezno dejanje reagirajo hitro in odločno, z pretirano in nepotrebno ostrino, *»tako da napadejo njegovo osebnost in ga pripravijo do tega, da se počuti krivega«* (Hauck, 1988, str. 46).

Avtoriteto, ki prevladuje pri tem vzgojnem stilu, je Kroflič (1997, str. 60) poimenoval, *»na podlagi svetopisemske opredelitve odnosov /.../«,* apostolska avtoriteta. Starši pridobijo avtoriteto s položajem in pooblastilom, tako kot so posamezniki oziroma apostoli dobili od Boga posebno poslanstvo, da širijo vero, posledično pa pridobili tudi avtoriteto. Avtoriteta je *»iracionalna in pozicijska, torej odvisna od vnaprej določenega položaja v hierarhiji odnosov /.../«* (Peček Čuk & Lesar, 2009) med starši in otrokom. Starši so avtoriteta, ker so na tej poziciji, ker so na pozicijo vnaprej postavljeni in podrejeni v njo ne smejo podvomiti oziroma jo preverjati. Hkrati pa starši s pozicijo pridobijo popolno moč v družini.

Takšen pristop spodbuja poslušnost, odvisnost od vzgojitelja, otroke spodbuja, da naredijo vse, da bi zadovoljili svoje starše. Otrok ne razvije spretnosti odločanja, odgovornega vedenja in upravljanja samega sebe, spretnosti sodelovanja, spoštovanja drugih in njihovih potreb. Pogosto se upira in je zamerljiv do drugih (Peček Čuk & Lesar, 2009). Po drugi strani so ti otroci pohlevni, pokorni, prestrašeni, konformistični, agresivni, nestrpni do drugih, pogosto do šibkejših ter podredljivi do močnejših (prav tam).

### **2.1.2. Permisivni vzgojni stil**

V 20. stoletju je klasično pedagogiko zamenjala reformska pedagogika, kjer je prišlo do popolnega preobrata v razumevanju in pogledu na otroka. V ospredje je prišlo spoznanje, da je otrokova narava dobra in ne pokvarjena ter polna greha, kot je veljalo v klasični pedagogiki. Pojavile so se zahteve po takšni vzgoji, ki bo temeljila na otrokovih razvojnih potrebah (Peček Čuk & Lesar, 2009). Utemeljitelj permisivnega vzgojnega stila je Jean-Jacques Rousseau, ki je otroka postavil »v središče vzgojnega delovanja, /.../« (v prav tam, str. 142). Po njegovo je človek po naravi dober, pokvari oziroma kvari ga družba, v kateri prebiva. Vzgoja je namenjena temu, da otroka obvarujemo pred zunanjimi vplivi, ki negativno delujejo na otrokov razvoj. V ospredju je svoboda otroka in njegove razvojne naloge ter potrebe, ki jih morajo starši spoznati, odkriti in na podlagi tega prilagoditi vzgojne prijeme (prav tam).

V ospredje je postavljena tudi trditev, da je potrebno preprečiti situacije, ki bi otroka frustrirale, kot navaja Hauck (1988), ki govori o prijazni in popustljivi vzgoji. Če je bila pri prejšnjem vzgojnem stilu predstavljena represija, kot ključ do uspeha, je tukaj prisotna svoboda brez omejevanja in otrok je tisti, ki vodi družino. Gre za sodobni pogled na prijazno permisivno moralno vzgojo, »ki temelji na pojmovanju vzgojnega okolja kot »tople (brezkonfliktne) grede«« (Kroflič, 1997, str. 28). Govorimo o mehki družini, kjer starši otroke pretirano razvajajo in jih ne omejujejo (Coloroso, 1996, v Lepičnik Vodopivec, 2007).

*»V tem načinu vzgoje se morajo otroci odločati po svoje, vendar pa odgovornost za njihovo ravnanje prevzamejo starši. Otroci tako nikoli ne začutijo povezave med lastno odločitvijo in posledicami te odločitve. /.../. Neprijetne posledice njihovih odločitev prevzamejo starši«* (Lepičnik Vodopivec, 2007, str. 187). Posledično se veliko otrok izogiba odgovornosti,

nenehno nekaj zahtevajo, saj jim starši ne postavljajo omejitev, od njih nič ne zahtevajo ali pa premalo ter jim dopuščajo, da vedno uveljavijo svojo voljo (Hauck, 1988).

Prevladujejo pozitivni vzgojni ukrepi, ljubezen, skrb s strani staršev, ki želijo oblikovati srečno, samoiniciativno, kritično osebo, vendar pa avtorica Bregant (1971; 1986; 1994, v Peček Čuk & Lesar, 2009) navaja, da to staršem ne uspeva, saj ne uveljavljajo svoje avtoritete kot bi jo morali, posledično so otroci tisti, ki usmerjajo starše. Problem Ribič Hederihova (2004) vidi v tem, da starši pravil in zahtev svojim otrokom ne postavljajo jasno in odločno, hkrati je v njihovem načinu vzgajanja zaznati črno-bele reakcije, saj enkrat za določeno vedenje na otroka kričijo, naslednjič ne reagirajo.

Rousseau je poleg utemeljitve vzgojnega stila poimenoval tudi avtoriteto – model prikrite avtoritete vzgojnega okolja. *»Zavzame se za »naravno vzgojo«, ki naj otroka čim manj neposredno utesnjuje, /.../«* (v Kroflič, 1997, str. 62). Starši naj ne dokazujejo svoje moči s pomočjo avtoritete, saj se bo otrok zaradi potrebe po ljubezni sam obrnil na njih. Otroka naj ne kaznujejo, vzgoja naj poteka preko zgledov in nadzorom nad okoljem. Otroka je potrebno obvarovati pred okoljskimi dejavniki in osebami, ki bi z neprimernimi vedenji slabo vplivali nanj. Rousseau se je zavzemal za nadzorovanje okolja in oseb v njem, saj starši na ta način vnaprej preprečijo, da bi se otrok neprimerno vedel, kar pomeni, da ni potrebe po kaznovanju (prav tam).

Otroci vzgajani na ta način se kot odrasli otepajo mnogih težav. Od vseh pričakujejo, da se jim bodo prilagajali, jim zadovoljili vsako njihovo željo (Hauck, 1988). Če se jim želja ne zadovolji, postanejo neobvladljivi ter izsiljevalci lastnih staršev oziroma pomembnih oseb (Lepičnik Vodopivec, 2007). Ne razvijejo občutka odgovornosti in samostojnosti, ker jim starši tega nikoli niso omogočili. *»Namesto tega pa se pri njih razvije občutek krivde, tesnobe in negotovosti«* (Gostečnik, Pahole, Ružič, 2000, v Lepičnik Vodopivec, 2007, str. 187).

### ***2.1.3. Interakcijski ali avtoritativni vzgojni stil***

Slednji vzgojni stil se je pojavil v zadnjih desetletjih *»kot kompleksen poskus preseganja slabosti zgoraj opisanih modelov vzgoje«* (Kroflič, 2007, str. 31), temelje pa zasledimo že v 18. stoletju pri filozofu Immanuelu Kantu, ki je opredelil, da človek po naravi ni moralno bitje, pač pa to postane šele z vzgojo, *»ko njegov razum razvije idejo dolžnosti in zakona«*

(Peček Čuk & Lesar, 2009, str. 150). »Sodobno pojmovanje otrokovega razvoja /.../, se nekoliko razlikuje od pojmovanja Kanta, pa vendar potrjuje njegovo izhodišče, da je v začetnih fazah otrokovega razvoja potrebna jasna in prepoznavna avtoriteta, ki se mora v skladu z otrokovim osamosvajanjem umikati iz njegovega razvoja« (Peček Čuk & Lesar, 2009, str. 151). V ospredje je postavljena čustvena povezanost med starši in otrokom. Otrok je aktivno bitje v vzgojnem procesu, kjer poteka obojestranska komunikacija med njim in starši. Upošteva se otrokovo mnenje, njegova individualna narava, razvojne potrebe. Cilj modela vzgoje je podpiranje otrokovih močnih področij, ki obsegajo razvoj moralnega razsojanja (Kroflič, 1997).

Hauck (1988) govori o prijazni in nepopustljivi vzgoji, kjer starši odkrito spregovorijo z otrokom o njegovem nesprejemljivem vedenju ter ga za to tudi kaznujejo. Pazijo na to, da ne grajajo njegove osebnosti pač pa vedenje. Starši se zavedajo, »da je življenje nepretrgana veriga problemov in frustracij« (prav tam, str. 52), posledično ne preprečujejo, da bi se otrok temu izognil, saj se tako uči tolerirati frustracije in se nauči soočati z življenjem.

Pri interakcijskem vzgojnem stilu sta nujna disciplina in kaznovanje. Disciplina mora biti prisotna od otrokovega rojstva, da se otrok podredi moralnim pravilom, vendar pa je potrebno otroku dovoljevati določeno mero svobode. Kazen je usmerjena na vedenje in mora krepiti otrokov občutek odgovornosti, pravičnosti in reda ter »omogočiti refleksijo njegovega dejanja in ga s tem navajati na samodisciplino. Kazen je lahko torej priložnost, da se kršitelj sooči z učinki svojega vedenja« (Peček Čuk & Lesar, 2009, str. 155).

Pri avtoritativnem vzgojnem stilu Coloroso (1996, v Lepičnik Vodopivec, 2007) opredeli družino kot prožno, kjer je cilj samostojna in odgovorna oseba. Starši otroka razumejo, spoštujejo, mu izkazujejo ljubezen, ga sprejemajo in so mu za zgled.

Kroflič (1997) poimenuje avtoriteto samoomejitvena avtoriteta, katere osnovna naloga je vzpostavitev čustveno stabilnega in pozitivnega odnosa med starši in otrokom ter avtoritete imaginarnega lika, ki ga je potrebno s procesom psihofizičnega razvoja zamenjati z avtoriteto simbolne zahteve, ki je podkrepljena z racionalno utemeljitvijo. Starši spodbujajo širitev otrokovih socialnih mrež in otrokovo sposobnost moralnega razsojanja, da postopoma

osvojijo moralna pravila kot del življenja. Omenjena avtoriteta je usmerjana tudi k spodbujanju samostojnega razreševanja konfliktov

Omenjeni vzgojni stil spodbuja odgovorno ravnanje, postopno zmanjševanje odvisnosti od staršev, razvija samostojno odločanje, spretnost upravljanja samega sebe, zmožnost sklepanja kompromisov, pogajanja, sodelovanja in spoštovanja drugih ter njihovih potreb (Peček Čuk & Lesar, 2009). Posameznik postopoma začne sam odgovarjati zase in svoja ravnanja, saj skozi razvoj v interakciji s starši ponotranji moralna pričakovanja in norme. Zunanja avtoriteta preide v njega samega.

## **2.2. Značilnosti družin otrok iz zavodov**

Poleg družinske vzgoje poznamo tudi izven družinsko vzgojo, kamor sodijo vzgojni zavodi, mladinski domovi, stanovanjske skupine in rejniške družine. Otroke in mladostnike v vzgojne zavode nameščajo centri za socialno delo in sodišča. Center določi ukrep namestitve v vzgojni zavod v primeru ogroženosti otrokovega razvoja v domačem okolju. Sodišče namesti mladoletnega prestopnika v vzgojni zavod v primeru kaznivega dejanja, ko so potrebni trajnejši vzgojni ukrepi in njegova popolna oziroma delna izločitev iz matičnega okolja (Lamprecht, 1995).

V vzgojne zavode nameščajo otroke in mladostnike z vedenjskimi in čustvenimi težavami oziroma motnjami ter prestopniškim vedenjem. Vzrokov za nastanek težav je veliko, so večplastni in medsebojno povezani. Krajncan (2006) navaja pet večjih indikatorjev; socialnoekonomske razmere, družina, šola, osebnostne značilnost ter vrstniki.

V raziskavi (Krajncan, 2002) narejeni med socialnimi delavci, ki skrbijo za nameščanje otrok v vzgojne zavode, prevladujejo vzroki za nameščanje ravno v družini. Odnose med starši in otroki zaznamuje pomanjkanje topline, čustvene bližine, zlorabe, nasilje staršev nad otrokom, odklanjanje otroka, odklonsko vedenje staršev, prevelike zahteve, vzgojna nesposobnost staršev. Hkrati pripomore k težavam tudi slabo materialno stanje družine, brezposelnost ter travmatski dogodki. Vendar Renerjeva (2000) poudarja, da je po pregledu različnih raziskav (Murray, 1990; Segalman, Marsland, 1989) ugotovila, da so ključnega pomena za razvoj delinkvence družinski procesi, ki zajemajo povezanost in intenzivne interakcije, dejavniki kot so razveze in brezposelnost pa imajo zgolj šibek vpliv.

O neugodnem družinskem vzdušju in odnosih piše tudi avtorica Kobolt (2002), ki navaja, da so roditelji v svojih starševskih vlogah negotovi, kaotični. Pogosto imajo sami s seboj toliko težav, ki so čustvene, ekonomske in delovne narave, da enostavno pozabijo na potrebe otroka. Vsemu sledi pomanjkanje bližine, urejenih razmer ter vzgojna prezahtevnost ali brezbriznost. Podobne rezultate o vzgoji sta v svoji raziskavi iz leta 2000 pridobili tudi Bašić in Ferić (Ferić-Šlehan & Bašić, 2007), ki sta dodali še socialno izoliranost družine, pogoste in stresne situacije, neorganiziranost s strani staršev.

Da so odnosi med starši in otrokom ključnega pomena za otrokov razvoj, je že bilo omenjeno. Spoznanja kažejo, da odnosi starši-otrok vplivajo tudi na socialno vedenje mladostnika. Rezultati raziskave »*Povezanost mladostnikovega vedenjskega odnosa s starši in do šole z vedenjskim odstopanjem v zgodnji adolescenci*« (Milivojević Krajnčič & Pšunder, 2008) kažejo, da bolj kot so mladi intimni in blizu s svojimi starši, manj je vedenjskih odstopanj. Pomembnost intimnih in tesnih odnosov ter funkcionalne družine v rezultatih svoje raziskave med odvisniki od psihoaktivnih snovi (PAS) prikazuje tudi Katja Dular (2012), ki je ugotovila, da so družine odvisnikov od PAS nefunkcionalne in konfliktno, brez tesnih odnosov, organiziranosti, občutka pripadnosti, podpore, česar pri kontrolni skupini ni bilo zaznati.

Iz odnosov med starši in otroki se prepozna tudi način vzgajanja. Razberemo lahko, da so v raziskavah omenjeni straši, ki so pretirano strogi oziroma brezbrizni. Slednje pripelje do slabših odnosov in nepovezanosti. Mladi si želijo meja in nadzora s strani staršev, hkrati tudi nekaj svobode. Nočejo biti popolnoma prepuščeni samim sebi (Ferić-Šlehan & Bašić, 2007). Sklepamo, da so starši iz različnih vzrokov vzgojno in odnosno nemočni, kar pripelje otroke željne ljubezni in toplote, do delinkventnega vedenja, saj niso dobili ustrezne popotnice s strani staršev.

O različnih tipih neustrezne vzgoje, ki so pogosti pri zgoraj omenjenih družinah, piše Tomorijska (2000, v Krajnčan, 2006). Avtorica opisuje pretirano zaščitniško vzgojo (hiperprotektivnost), kjer starši ne samo da ščitijo otroka, ampak mu tudi prepovedujejo samostojno odločanje. Sledi popolno nasprotje prvemu tipu, brezbrizna vzgoja, kjer gre za pomanjkanje skrbi za otroka. Pri tretjem tipu je prisotno pomanjkanje komunikacije, pogovora, vključevanja otrok v skupne pogovore in odločanja. V četrti tip neustrezne vzgoje

avtorica vključuje starše, ki so do otrok prezahtevni, imajo nerealna pričakovanja, ki niso v skladu z otrokovimi razvojnimi, osebnostnimi zmožnostmi, potrebami in željami. Krajncan (2006) dodaja tudi nestalnost vzgoje, ko starši enkrat določeno vedenje kaznujejo, drugič ne. Omenja starše, ki vzgajajo glede na njihovo trenutno razpoloženje ter so pogosto negotovi v svoji vlogi.

### **3. ZNAČILNOSTI MANJ FUNKCIONALNIH DRUŽIN**

Skozi prva dva dela sem opisovala značilnosti družine in vzgoje v njej. V tem delu povzemam vpliv opisanih elementov na dinamiko v družini in nizam spoznanja o značilnostih družin, katerih otroci so nastanjeni v vzgojnem zavodu. Vsaka družina je svojevrsten biser, ki znotraj sebe na sebi lasten način brusi in oblikuje svoje potomce. Vse poteka spontano in na način kot najbolje zmore. Ne moremo govoriti o najboljši in najslabši družini, saj se vsaka trudi na svoj način. Lahko govorimo o bolj oziroma manj dobrih odnosih in vzgojnih stilih, ki so del življenjskega ciklusa družine. Optimalen in zdrav razvoj omogočajo odnosi, ki so prežeti s dvosmerno komunikacijo, jasnimi mejami in strukturo med družinskimi člani, hkrati odnosi omogočajo avtonomijo vsakemu članu ter obenem tudi povezanost, ki se kaže preko toplote, čustvene navezanosti in možnosti opore, ko posameznik ne zmore vsega sam.

Otroci oziroma mladostniki nastanjeni v vzgojnih zavodih so odraz slabših odnosnih povezav in vzgoje znotraj družine, saj raziskave družin, katerih otroci bivajo v vzgojnem zavodu, prikazujejo, da manj kot so družinski člani med seboj povezani, navezani, manj kot obojestransko komunicirajo ter manj kot imajo možnosti sodelovati pri odločanju, več je vedenjskih odklonov in prestopniškega vedenja. Avtorji govorijo o funkcionalnih oziroma nefunkcionalnih družinah in ne o dobrih oziroma slabih družinah, saj je za otroka je njegova lastna družina najboljša, problem je zgolj v nefunkcionalnem opravljanju nalog, ki pripeljejo do težav. Zaradi dejstva obstajajo institucije kot pomoč in opora družinam, ki same ne zmorejo.

Omenila sem funkcionalne in nefunkcionalne družine, kar Beavers (1976, v Poljšak Škraban, 2007) pojmuje kot dva tipa družin. Iz raziskav o družinah je možno zaključiti, da so družine otrok, ki so nastanjeni v vzgojnem zavodu nefunkcionalne, saj je njena struktura

nekompetentna. Meje so togo postavljene, avtonomija pri otrocih omejena. Emocionalna povezanost med člani ni prisotna, saj imajo starši veliko svojih problemov, posledično pozabijo na potrebe in želje svojih otrok. Pogosto so v omenjenih družinah prisotne konfliktne situacije, ki jih člani ne zmorejo ustrezno razrešiti. Starši so glavni in odločajo o razrešitvi sporov oziroma kazni, ki je pogosto tudi fizične narave. Slednje je lastnost represivnega vzgojnega stila, saj imajo starši glavno besedo, komunikacija je enosmerna, občutkov pripadnosti ni, vsak član je bolj sam za sebe. Posledice nosijo otroci, ki se podredijo avtoriteti in so od nje odvisni, po drugi strani svojo agresijo in vzorce odnosov od doma prenašajo na šibkejše.

V takih družinah ni harmonije, saj ni povezanosti, bližine, topline, je pa represija. Hkrati ni niti avtonomije, kjer bi otrok dobil dovolj podpore, nadzora in mej, da bi se postopoma in z občutkom varnosti osamosvojil. Steinberg in Silk (2002, v Vazsonyi, Hibbert & Blake Snider, 2003) bi omenjene družine uvrstila v skupino »konflikta«, saj je v odnosih veliko nesoglasij, konfliktov, slabe klime.

Iz rezultatov raziskav je moč spoznati, da v družinah komunikacija ni pozitivna, pogosto je prežeta z nasiljem, zlorabami. Slednja dimenzija zavira dimenzijo kohezivnosti in prilagodljivosti. Po Olsonovi (1989, v Poljšak Škraban, 2007) tipologiji lahko omenjene družine uvrstimo v zaprte, saj v njih ni povezanosti niti prilagodljivosti. Na kontinuumu prilagodljivosti družine uvrstimo bodisi med toge ali pa kaotične. Na eni strani so torej družine, kjer starši ne odstopajo od svojih zahtev in se morajo otroci ves čas prilagajati. To pomeni, da je vzgoja toga, kjer se meje, razporeditev moči in vloge tekom življenjskega cikla družine redko spremenijo. Potrebe po povezanosti in avtonomiji v taki družini niso zadovoljene. Na drugi strani imamo družine, kjer vlada vzgojni kaos oziroma vzgoja brez meja. Otroci upravljajo družino, želijo imeti zadovoljene vse želje. Problem nastane ko želja ni zadovoljena. Otrok začne izsiljevati, vedenje je neprimerno, starši so nemočni. Če se to iz družine prenese v socialno okolje (šola, vrstniki...) v to posežejo institucije.

Na koncu naj omenim še četrto tipologijo družin. Avtor Bouwkamp (1995) jo je izpeljal na podlagi dveh temeljnih psiholoških potreb; potreba po avtonomiji (S) in povezanosti (O). Iz zgornjih spoznanj lahko omenjene družine uvrstimo v odnosni tip 1 (-S, -O) in vzgojni stil tip 4 (-S, -O), kjer člani ne poskrbijo niti zase niti za druge. Pogosto vlada stanje zanemarjenosti



in zapuščenosti otrok. Staršem zmanjkuje energije za vzgojo in ukvarjanje z otroki. Komunikacije med družinskimi člani ni. Takšni odnosi v otroku vzbujajo občutek nezaželenosti, kar jih lahko vodi, kot pravi avtor v zlorabo drog, prezgodnjo spolnost oziroma kriminalno vedenje. Slednja dejstva pa so prikazana tudi skozi rezultate raziskav.

Po drugi strani lahko družinske odnose in vzgojo po Bouwkampu uvrstimo v odnosni tip 3 (+S,-O) in vzgojni tip 1 (+S,-O), saj so v raziskavah omenjene družine, kjer so starši pretirano strogi, otroke zelo strogo kaznujejo, jih nadzirajo, uveljavljajo svojo avtoriteto in zahteve ter so neomajni. Odnose zaznamuje ločenost oziroma prostost, kar pomeni, da vsak član skrbi sam za sebe. Odnosi so slabi, zaradi stroge vzgoje se otroci odnosom izogibajo pravi avtor, slednje pa vpliva na slabe socialne spretnosti ter odklonsko vedenje, kar razberemo tudi iz raziskav.

Iz prebrane literature sklepam, da je za pozitivno oziroma dobro počutje staršev in otrok potrebna takšna družinska struktura, ki omogoča jasno izražanje želja, potreb, problemov ter je fleksibilna in odprta za spremembe. Vloge v družini morajo biti jasne, meje med člani postavljene in poznane vsem, hkrati morajo biti znana tudi pravila in dolžnosti. Na dobro počutje vplivajo tudi starši, ki so med sabo povezani in skrbijo za doslednost pri vzgoji svojih otrok. To pomeni, da ne nihajo iz ene skrajnosti v drugo, temveč so ves čas usmerjeni proti enemu cilju. Dobro za počutje je omogočanje in spodbujanje samostojnosti, avtonomije pri posamezniku, spoštovanje vsakega člana v družini in upoštevanje njegovih individualnih posebnosti.

Na osnovi predstavljenih virov v preglednici navajam tako avtorje tipologij družine kot tudi značilnosti manj funkcionalnih družin.

**Tabela 1: Tipi družin zavodskih otrok**

TIPOLOGIJE DRUŽIN	BEAVERS	STEINBERG & SILK	OLSON	BOUWKAMP
ZNAČILNOSTI DRUŽIN OTROK, KI SO V VZGOJNIH ZAVODIH	<p><u>Nefunkcionalni tip družine:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-pomanjkanje kompetentnosti staršev</li> <li>-neučinkovito reševanje konfliktov</li> <li>-nasilje</li> <li>-pomanjkanje čustvene povezave med člani</li> <li>-prevelike zahteve</li> <li>-neupoštevanje individualnosti/različnosti</li> </ul>	<p><u>Tip/dimenzija konflikta:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-v odnosih prisotni konflikti in nesoglasja</li> <li>-pomanjkanje harmonije, sprejemanja, topline</li> </ul>	<p><u>Zaprta tip:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-pomanjkanje kohezivnosti, emocionalnih vezi</li> <li>-ni ravnovesja med ločenostjo in povezanostjo</li> <li>-toga ali kaotična prilagodljivost</li> <li>-negativna komunikacija</li> </ul>	<p><u>Odnosni tip 1:</u></p> <p>(-S,-O→člani ne skrbijo zase niti za druge)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-zanemarjenost, zapuščenost</li> <li>-pomanjkanje komunikacije</li> </ul> <p>ALI</p> <p><u>Odnosni tip 3:</u></p> <p>(+S,-O→ člani skrbijo sami za sebe, za druge ne)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>-represija, strogost staršev</li> <li>-pomanjkanje povezanosti, navezanosti</li> </ul>
VZGOJNI STIL	-represivni	-represivni	-represivni ali permissivni	-represivni ali vzgojna zanemarjenost

## II. EMPIRIČNI DEL

### 1. Opredelitev problema

Skozi raziskovalni del diplomskega dela želim spoznati, kakšni vzgojni stili in odnosi prevladujejo glede na ocene mladostnikov, ki bivajo v zavodih, v njihovih družinah. Zanima me tudi ali se ocene mladostnikov skladajo z navajanji različnih raziskav o dinamiki in strukturi odnosov v družinah, iz katerih izhajajo mladi, ki so bili nameščeni v vzgojne ustanove.

### 2. Cilji raziskovanja

Cilj raziskovalnega dela je spoznati, kateri so prevladujoči vzgojni prijemi staršev skozi oči mladostnikov, ki so nastanjeni v vzgojni instituciji. Drug cilj, ki ga bom skušala doseči z raziskavo je pridobiti ocene mladih o njihovih odnosih s starši ter kako mladi ocenjujejo vzgojne prijeme svojih staršev.

### 3. Raziskovalna vprašanja

Na podlagi prebrane literature in teoretičnega dela, sem oblikovala raziskovalna vprašanja, na katera bom skušala odgovoriti s pridobljenimi podatki.

*RV1: Kako mladi v zavodih ocenjujejo prevladujoči vzgojni stil v svojih družinah?*

*RV2: V kolikšni meri so po oceni mladih družinski člani povezani med seboj (kohezivnost)?*

*RV3: Kako mladi ocenjujejo odnos med njimi in starši?*

*RV4: Kakšno je splošno počutje fantov in deklet v njihovih družinah?*

Raziskovalna vprašanja sem postavila zato, ker velikost vzorca ne omogoča zanesljive kvantitativne raziskave, Rezultati bodo veljavni zgolj za uporabljen vzorec mladostnikov.

### 4. Metodologija

#### 4.1. Vzorec

V vzorec sem zajela mladostnike in mladostnice iz dveh slovenskih pošolskih vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki so v mesecu aprilu in maju bivali v obeh ustanovah. Tako je vzorec neslučajnostni, saj sem se zavestno odločila za izbrana zavoda. V vzorcu je 50

mladostnikov, od tega 22 deklet in 28 fantov. Povprečna starost mladostnikov je 17<sup>1</sup> let, najmlajši so stari 15 let, najstarejši pa 20 let. Živijo v naslednjih tipih družin: samo z mamo 14 mladih, (ali 28,0 %), 13 (ali 26,0%) jih živi z mamo in očimom, 10 (ali 20,0%) jih živi z obema biološkima staršema. Že ta podatek veliko pove, saj le 10 od 50 mladih živi z obema staršema. Vsi ostali živijo v enostarševskih družinah (praviloma z mamo) in v dopolnjenih družinah. Navedeno seveda vpliva na dinamiko, ki se splete v njihovih družinah.

Po en mladostnik/-ca živi v naslednjih treh oblikah ( 1 le z očetom, 1 z očetom in mačeho, 1 pri rejnikih – kar znese skupaj 6%. Za odgovor drugo, se je opredelilo 10 (20,0%) mladih, kjer so nekateri pripisali npr. z babico, z babico in dedkom, s stricem. Vidimo, da so tipi družin v katerih mladi, ki so bili nameščeni v zavod, zelo raznoliki. Kar 1/5 (10) jih živi tudi s starimi starši.

**Tabela 2:** Vzorec glede na spol.

Spol	Frekvenca/Število	Procenti
Ženski	22	44
Moški	28	56
Skupaj	50	100

**Tabela 3:** Razvrstitev mladih glede na družinsko obliko.

Živim :	Frekvence/ Število	Procenti
-samo z mamo	14	28
-dopolnjena družina <sup>2</sup>	14	28
-z obema staršema	10	20
-drugo <sup>3</sup>	10	20
-samo z očetom	1	2
-pri rejnikih	1	2
Skupaj	50	100

#### 4.2. Postopek zbiranja in obdelave podatkov

Podatke sem zbirala v mesecu aprilu in maju 2013. Obiskala sem vsako vzgojno skupino dveh pošolskih zavodov posebej. Mladim sem se predstavila in jim razložila namen ocenitve vprašalnika ter način reševanja. Poudarek sem dala na individualnem odgovarjanju na vprašanja (kar pomeni, da sem vsakemu zagotovila individualno razlago ob morebitnih

<sup>1</sup> Žal 4 mladostniki niso napisali svoje starosti.

<sup>2</sup> Dopolnjena družina (z enim biološkim staršem): z mamo in očimom; z očetom in mačeho

<sup>3</sup> Drugo: mladostniki dopisali z babico in dedkom; z dedkom; s babico; s stricem.

vprašanjih) ter seveda prostovoljni udeležbi. Hkrati sem jim zagotovila anonimnost ter varovanje podatkov.

Z vsakim mladostnikom/mladostnico, vključenim v vzorec, sem imela pred pričetkom odgovarjanja na vprašalnik kratek pogovor. V njem sem predstavila vse dele vprašalnika ter povedala, da sem na voljo za vsa dodatna vprašanja. Pri večini se dodatna vprašanja med izpolnjevanjem niso pojavljala. Če so se pojavljala, so se zaradi nerazumevanja besed kot so na primer: so se razvezali, omejujejo, harmonija, starokopitni.

Ko sem zbrala vse vprašalnike, sem jih oštevilčila in zložila po vrstnem redu, da so bili pripravljeni za obdelavo. Obdelavo podatkov prvega in drugega dela sem opravila s programom SPSS, zadnji del vprašalnika pa sem obdelala kvalitativno (pripisovanje kod).

V program SPSS sem najprej vnesla vse potrebne podatke glede vprašanj, nato sem vnesla podatke iz vprašalnikov. Za predstavitev vzorca sem uporabila opisno statistiko, kjer sem izračunala frekvence in odstotke. Deskriptivno statistiko sem uporabila tudi za izračun aritmetičnih sredin, minimalne in maksimalne vrednosti posameznih postavk.

Kvalitativno analizo nedokončanih stavkov sem izvedla tako, da sem vprašalnike razdelila glede na spol. Nato sem v računalniškem dokumentu oblikovala tabele, ki sem jih poimenovala po začetnih delih stavkov. V prvi del tabel sem vnesla dopolnitve fantov nato dopolnitve stavkov deklet ter ohranila zaporedno številko izpolnjenega vprašalnika.

#### ***4.3. Pripomočki - instrument za zbiranje podatkov***

Za zbiranje podatkov sem oblikovala **instrument**, ki sem ga razdelila na tri dele. V uvodnem delu predstavim sebe in namen vprašalnika. Sledijo osnovni podatki (spol, starost, družinska obliki).

Prvi del vsebuje postavke, ki opisujejo različne vzgojne stile. Na podlagi prebrane literature sem oblikovala 20 postavk. Lestvica je sestavljena iz naslednjih možnih odgovorov: (5 stopenjska skala): nikoli, redko, včasih, pogosto in zelo pogosto.

Glede na teorijo (vire kot so Hauck, 1988; Kroflič, 1997; Lepičnik Vodopivec, 2007; Lidz, 1971; Peček Čuk & Lesar, 2009) sodijo v **interakcijski vzgojni stil** naslednje postavke:

*Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata;*

*Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši;*

*Pravila v naši družini so vsem članom jasna in se jih držimo;*

*Do staršev čutim spoštovanje in imajo avtoriteto;*

*Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo;*

*Starša mi dovolita, da se sam/a odločam, kaj bom naredil/a in kako.*

**Nedosledni vzgojni stil in značilnosti družinske dinamike** opisujejo postavke na podlagi naslednjih virov (Bergant, 1971, 1986, 1994; Hauck, 1988; Kroflič, 1997; Lidz, 1971; Ribič Hederih, 2004):

*Ko kršim dogovore, me starši enkrat kaznujejo, drugič ne;*

*Jaz sem tisti, ki odloča v naši družini;*

*Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vse;*

*V moji družini se pogovarjamo med seboj;*

*Starši me ne kaznujejo, če ravno bi si to zaslužil/a;*

*Starši od mene enkrat zahtevajo nekaj, drugič kaj drugega.*

Avtorji (Austin, 1994; Bergant, 1971, 1986, 1994; Lepičnik Vodopivec, 2007; Peček Čuk & Lesar, 2009) so dali vsebino za oblikovanje postavk za **represivni vzgojni stil**:

*Starši me pretirano nadzirajo;*

*Starši me kritizirajo in grajajo.; Moji starši so pretirano strogi;*

*V moji družini tudi fizično obračunamo, ko razrešujemo problem;*

*Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev;*

*Staršem je vseeno za moja čustva in potrebe.;*

*Starši me omejujejo;*

*Oče ima v naši družini glavno besedo.*

V drugem delu instrumenta je 25 trditvev, ki se nanašajo na opis družine in dogajanja v njej. Trditve sem izluščila iz lestvice POP<sup>4</sup> (pregled osebnih problemov). Tudi ta del vsebuje

---

<sup>4</sup> Lestvico je prevedla in prilagodila Alenka Kobolt.

ocenjevalno lestvico, ki ima za razliko od prejšnje petstopenjske lestvice le 4 možne izbire); popolnoma velja, delno velja, malo velja in sploh ne velja.

V zadnjem delu vprašalnika sem dodala še dva nedokončana stavka (»*Pri nas doma ...*«; »*Moje otroštvo ...*«) z namenom preverjanja konsistentnosti odgovorov iz prvega dela, saj se nedokončana stavka nanašata na sedanost in doživljanje preteklosti.

Vprašalnik ni standardiziran, saj je oblikovan samo za to raziskavo. Vprašalnika tudi nisem pilotsko preverila.

## **5. Prikaz rezultatov**

Rezultate prikažem in analiziram glede na postavljena raziskovalna vprašanja

### ***RV1: Kako mladi v zavodih ocenjujejo prevladujoči vzgojni stil v svojih družinah?***

Na prvo raziskovalno vprašanje odgovarjam na osnovi rezultatov pridobljenih iz prvega in tretjega dela vprašalnika. V prvem delu je 20 trditev, ki vsebinsko opisujejo značilnosti treh vzgojnih stilov (primerjaj zgoraj v predstavitvi instrumenta), v tretjem delu pa dva nedokončana stavka.

**Tabela 4:** Prikaz odgovorov na postavke od največje do najmanjše povprečne vrednosti .

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Vzg. stil <sup>5</sup>
Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši.	4,20	0,857	I
Do staršev čutim spoštovanje in imajo avtoriteto.	4,02	1,134	I
V moji družini se pogovarjamo med seboj.	3,52	1,389	N
Starša mi dovolita, da se sam/-a odločam , kaj bom naredil/a in kako.	3,46	1,281	I
Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo.	3,18	1,304	I
Starši od mene enkrat zahtevajo nekaj, drugič kaj drugega.	3,08	1,085	N
Pravila v naši družini so vsem članom jasna in se jih držimo.	3,06	1,376	I
Starši me kritizirajo in grajajo.	2,76	1,415	R
Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vse.	2,64	1,723	N
Starši me ne kaznujejo, če ravno bi si to zaslužil/a.	2,56	1,358	N
Starši me pretirano nadzirajo.	2,46	1,014	R
Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata.	2,28	1,356	I
Starši me omejujejo.	2,16	1,149	R
Oče ima v naši družini glavno besedo.	2,14	1,443	R
Jaz sem tisti, ki odloča v naši družini.	2,12	1,043	N
Moji starši so pretirano strogi.	2,08	1,047	R
Ko kršim dogovore, me starši enkrat kaznujejo, drugič ne.	2,02	1,040	N
Staršem je vseeno za moja čustva in potrebe.	1,98	1,169	R
Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev.	1,92	1,047	R
V moji družini tudi fizično obračunamo, ko razrešujemo problem.	1,78	0,975	R

**Legenda (1- minimum, 5 maksimum)**

<sup>5</sup> Vzgojni stili; I= interakcijski; N= nedosledni in značilnosti družinske dinamike; R= represivni



**Tabela 5: Odgovori fantov na nedokončana stavka.**

Pri nas doma ...			Moje otroštvo ...		
Dopolnitve	N	Številka vprašalnika	Dopolnitve	N	Številka vprašalnika
je lepo	5	4, 16, 31, 32, 40	je zanimivo	4	4, 15, 33, 37
je slabo	2	6, 30	je dosti slabo	1	6
zelo zanimivo	1	15	je bilo v redu	8	10, 16, 24, 25, 26, 27, 30, 40,
je biu zmer alko	1	18	ga ni blo	1	18
sem najrajši sam	1	23	je bilo pestro	1	22
jemo kosilo	1	24	je bilo lepo	2	23, 42
je v redu	4	10, 25, 26, 38	je bilo slabo, zato bo prihodnost boljša	1	28
je veselo	4	22, 27, 34, 37	je bilo otroško	1	29
se včasih prepiramo a kljub temu se imamo radi.	1	28	moja glava	1	31
nas je dosti.	1	29	je bilo zakon	2	32, 38
vsi vozmo motor	1	33	je bilo kot v nebesih	1	34
se razumemo	1	35	ni nikakršno otroštvo	1	35
se nahajam zelo malo	1	36	me tepe	1	36
je dosti vlage	1	42	je bilo popolno	1	43
je krnekej	1	43	je bilo preživljeno po bolnicah in doma. po 7 letu v šoli.	1	44
je cirkus in zmešnjava, vendar mi je všeč	1	44	je bilo neprijetno	1	45
imamo oranžno hišo	1	45			

**Tabela 6: Odgovori deklet na nedokončana stavka.**

Pri nas doma ...			Moje otroštvo ...		
Dopolnitve	N	Številka vprašalnika	Dopolnitve	N	Številka vprašalnika
je kaos	4	1, 11, 46, 50	je katastrofa	1	1
se dobro razumemo	2	2, 39	je bilo lepo	4	2, 39, 48, 50
smo vsi prezaposleni s svojimi stvarmi	1	3	je bilo dolgočasno	1	3
imam dva mačka	1	5	je bilo zanimivo	2	5, 12
je zabavno	4	7, 17, 47, 48	ga ni blo	1	7
se ne pogovarjamo, če pa že se, se kregamo	1	8	v rejništvu je bilo lepo	1	8
se počutim kod, da bi včasih prišla v živalski vrt ali vrtec.	1	9	je bilo težko, ker me ati že nasploh ni imel rad zato sma se z mami preselile, ko sem bila stara 2 leti	1	9
je dolgčas	1	12	je bilo strahotno	1	11
je katastrofa	1	13	je grdo in nimam lepih spominov nanj	1	13
je dobro in slabo	3	14, 41, 49	je bilo zelo težko	2	14, 41
je skos sranje	1	19	ni bilo postlano z rožicami	1	17
ne občutim ljubezni staršev	1	20	je bilo še kar zajebano	1	19
je težko	1	21	je zaznamovalo veliko slabih stvari	2	20, 47
			je za mano	1	21
			Je bilo nesrečno	2	46, 49

**Tabela 7 :** *Prikaz povprečnih vrednosti odgovorov postavk za interakcijski vzgojni stil*

Postavke – Interakcijski vzgojni stil	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši.	4,20	0,857
Do staršev čutim spoštovanje in imajo avtoriteto.	4,02	1,134
Starša mi dovolita, da se sam/-a odločam, kaj bom naredil/a in kako.	3,46	1,281
Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo.	3,18	1,304
Pravila v naši družini so vsem članom jasna in se jih držimo.	3,06	1,376
Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata.	2,28	1,356

**Tabela 8:** *Prikaz povprečnih vrednosti odgovorov postavk za nedosledni vzgojni stil*

Postavke – Nedosledni vzgojni stil	Aritmetična sredina	Standardni odklon
V moji družini se pogovarjamo med seboj.	3,52	1,389
Starši od mene enkrat zahtevajo nekaj, drugič kaj drugega.	3,08	1,085
Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vse.	2,64	1,723
Starši me ne kaznujejo, če ravno bi si to zaslužil/a.	2,56	1,358
Jaz sem tisti, ki odloča v naši družini.	2,12	1,043
Ko kršim dogovore, me starši enkrat kaznujejo, drugič ne.	2,02	1,040

**Tabela 9:** *Prikaz povprečnih vrednosti odgovorov postavk za represivni vzgojni stil*

Postavke – Represivni vzgojni stil	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Starši me kritizirajo in grajajo.	2,76	1,415
Starši me pretirano nadzirajo.	2,46	1,014
Starši me omejujejo.	2,16	1,149
Oče ima v naši družini glavno besedo.	2,14	1,443
Moji starši so pretirano strogi.	2,08	1,047
Staršem je vseeno za moja čustva in potrebe	1,98	1,169
Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev.	1,92	1,047
V moji družini tudi fizično obračunamo, ko razrešujemo problem.	1,78	0,975

**Tabela 10:** *Prikaz povprečnih vrednosti, minimalne in maksimalne vrednosti rezultatov za vzgojne stile.*

VZGOJNI STIL	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Interakcijski	3,39	0,698
Nedosledni	3,17	0,600
Represivni	2,16	0,627

Po ocenah mladostnikov so v njihovih družinah vzgojni prijemi iz vseh omenjenih vzgojnih stilov, vendar prevladuje interakcijski vzgojni stil, ki ima najvišjo povprečno vrednost odgovorov. Sledi mu nedosledni vzgojni stil ter na koncu represivni stil z najnižjo povprečno vrednostjo odgovorov. Omenjena dejstva je moč razbrati tudi iz Tabele 4, saj imajo najvišjo povprečno vrednost postavke **interakcijskega stila**, najnižjo postavke represivnega vzgojnega stila. Mladi namreč zase visoko (odgovor pogosto) ocenjujejo postavko, da sami točno vedo, kaj lahko in kaj ne ter da za to ne potrebujejo staršev. Vendar je vprašanje, če je samostojnost res posledica interakcijske vzgoje, saj spoznanja drugih raziskav (Kobolt, 1992) opisujejo, da so mladi zaradi pomanjkanja nadzora in stika med njimi in starši, razvili svoj lasten stil zadovoljevanja potreb po samozadostnosti in odgovornosti. Omenjeno vedenje in odločitve pa niso vedno v skladu z normami družbe, saj če bi bile, potem mladostniki ne bi bivali v instituciji kot je vzgojni zavod. Za svoje starše mladi ocenjujejo, da jih spoštujejo in jim pogosto priznavajo avtoriteto ter da jim včasih dovolijo, da se sami odločajo, kaj bodo naredili in kako. Tukaj je zaznati rahlo neskladje, saj mladi zase pravijo, da pogosto vedo kaj lahko in kaj ne, po drugi strani jim starši včasih dovoljujejo samostojnost pri odločanju. To lahko obrazložimo z dejstvom, da imamo v vzorcu srednješolsko populacijo, ki ni še popolnoma samostojna, kar pomeni, da jih starši še vedno malo usmerjajo in vodijo, kar nakazuje tudi rezultat postavke *»Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo«*, saj ima povprečno vrednost okoli odgovora včasih. Poleg spodbujanja samostojnosti ter spoštovanja staršev je pri interakcijskem vzgojnem stilu prisotna koalicija med staršema, za katero mladi ocenjujejo, da je med njihovimi starši redko prisotna, saj redko doživljajo, da bi se starša dogovarjala glede pravil in zahtev. Slednje mogoče vpliva tudi na postavko *»Pravila v naši družini so vsem članom jasna in se jih držimo«*, saj ima vrednost včasih, kar za seboj potegne dejstvo, da pravila v njihovih družinah niso vedno vsem jasna, posledično jih verjetno tudi ne spoštujejo vsi.

V družinah z **nedoslednim vzgojnim stilom** prevladuje dejstvo, da starši določeno vedenje enkrat kaznujejo, drugič ne. Mladi za svoje starše ocenjujejo, da se omenjeno dejstvo zgodi redko. Hkrati se včasih zgodi, da jih starši ne kaznujejo, kljub temu, da bi si to zaslužili. Se pa večkrat zgodi, da starši od mladih zahtevajo nekaj, drugič nekaj drugega, saj ima povprečno vrednost višjo od prejšnjih dveh postavk. Iz slednjega je moč razbrati nedoslednost oziroma zmedenost v vzgoji, kar po teoriji na otroke slabo vpliva, saj nikoli ne vedno točno, kaj lahko in kaj ne. Hkrati je ena izmed značilnosti družinske dinamike odsotnost očeta pri vzgoji. Mladi so v povprečju odgovorili z odgovorom včasih, na kar lahko vpliva dejstvo, da

je veliko staršev ločenih. Velikokrat se zgodi tudi to, da je v družinah s tem vzgojnim stilom otrok tisti, ki vodi družino, kar se dogaja v redkih družinah. Kljub nedoslednosti pri kaznovanju in postavljanju zahtev ter odsotnosti očeta v nekaterih primerih, je postavka »*V moji družini se pogovarjamo med seboj*« dobila povprečno vrednost med včasih in pogosto, kar nakazuje, da je komunikacija med člani prisotna, sicer ne ves čas, vendar jo je zaznati. Komunikacija med družinskimi člani je pomembna, saj omogoča pretok informacij med vsemi deli ter ohranja ravnovesje sistema.

O majhni prisotnosti **represivnih prijemov** v družinah mladostnikov pričajo nizke povprečne vrednosti njegovih postavk. Štiri postavke so bile namenjene preverjanju temeljne značilnosti represije, in sicer pretirano omejevanje in nadzorovanje. Mladi so ocenili, da jih straši redko pretirano nadzirajo in omejujejo, da so redko pretirano strogi ter redko se zgodi, da ne smejo ničesar storiti brez njihovega dovoljenja. Slednje je moč povezati s postavkami interakcijskega vzgojnega stila, kjer smo dobili rezultate, da imajo mladi že določeno mero svobode pri odločanju ter da jih starši s starostjo vedno manj nadzirajo in vodijo. Vendar bi prej lahko rekli, da gre za pomanjkanje stika in nadzora o čemer pričajo rezultati drugih raziskav (npr. Kobolt, 1992), s čimer se skladajo tudi zgornji rezultati o nedoslednosti. Naslednja v postavkah zajeta značilnost je prisotnost kritik in graj s strani staršev do otrok. Mladi s strani svojih staršev to doživljajo včasih, kar lahko negativno vpliva na otroka. Še bolj negativno je v primeru, če je staršem vseeno za čustva in potrebe njihovih otrok. Mladi slednje ne doživljajo pogosto, saj so ocenili, da se zgodi v redkih primerih. Včasih se v družinah mladih zgodi tudi to, da rešujejo probleme s pomočjo fizične sile, kar je tudi značilnost omenjenega stila. Zadnja postavka zajema značilnost, da je oče v družinah z represivnim vzgojnim stilom vodja in odloča o vsem. Po ocenah mladih je v redkih primerih oče tisti, ki drži vse vajeti v rokah, kar lahko zopet povežem z dejstvom, da veliko mladih živi samo z enim biološkim staršem.

Omenjeni rezultati nakazujejo, da mladi odraščajo v družinah, kjer ni enotnih vzgojnih prijemov, pač pa je iz vsakega stila je prisotnih nekaj značilnosti. Slednje na otroke ne vpliva najboljše, saj je verjetno prisotna velika zmedenost. Res je potrebno poudariti, da gre zgolj za doživljanje mladih ter da ne vemo, kako bi na to odgovorili njihovi starši.

Za konec dodajam še analizo dveh nedokončanih stavkov iz tretjega dela vprašalnika, ki sta namenjena preverjanju doživljanja trenutne družinske situacije in otroštva, saj želim ugotoviti, če se spoznanja o vzgojnih stilih ujemajo s doživljanjem sedanosti in preteklosti v družinskem krogu.

Fantje so v večini na oba stavka odgovarjali s pozitivnimi vsebinami. Zgolj sedem jih je na stavek »*Pri nas doma ...*« odgovorilo negativno (*npr. je slabo; je biu zmer alko; sem najrajši sam; se včasih prepiramo, ...; se nahajam zelo malo; je krnekaj.*), kar pomeni, da se po večini doma dobro počutijo oziroma da je pri njih doma dobro, lepo. Na stavek, ki zajema spomine na preteklost, so štirje prej zajeti fantje stavek »*Moje otroštvo ...*« zopet dopolnili z negativno vsebino (*npr. je dosti slabo; ga ni blo; je bilo slabo, zato bo prihodnost boljša; me tepe.*). Pojavili pa so se trije, ki so prejšnji stavek dopolnili s pozitivno vsebino, v zadnji stavek so vnesli ravno obratno (*npr. ni nikakršno otroštvo; je bilo preživljeno po bolnicah in doma ...; je bilo neprijetno*). V večini so fantje dopolnili stavke s pozitivnimi sporočili, kar je zanimivo, saj teoretiki pišejo, da se otroci pri zmedeni in nedosledni vzgoji počutijo slabo, saj ni občutka varnosti, zaupanja in trdnosti.

Pri dekletih je zaznati veliko več negativnih sporočil, saj je več kot polovica deklet dokončala stavek z negativnimi vsebinami. Prvi stavek »*Pri nas doma ...*« so dopolnile z besedami kot so: »*... je kaos; smo vsi prezaposleni s svojimi stvarmi; se ne pogovarjamo, če pa že se, se kregamo; se počutim kod, da bi včasih prišla v živalski vrt ali vrtec; je dolgčas; je katastrofa; je sranje skos; ne občutim ljubezni staršev; je norišnica; ...*«, kar v ekstremni meri nakazuje dejstvo, da se mladostnice v družbi svojih družinskih članov ne počutijo dobro. Tudi spomini na preteklost, otroštvo so prežeti s negativnimi vsebinami, saj tako prikazujejo dopolnitve stavka »*Moje otroštvo ...*«: »*... je katastrofa; je bilo dolgočasno; ga ni blo; je bilo težko, ker me ati že nasploh ni imel rad zato sma se z mami preselile,ko sem bila stara 2 leti; je bilo strahotno; je grdo in nimam lepih spominov nanj; je bilo težko; ...*« .

Iz dopolnitev je moč spoznati, da so dekleta vzgojo doživljale veliko bolj negativno kot fantje, saj tako kažejo njihove dopolnitve stavkov. Pri vsem tem ne smem spregledati tudi dejstva, da so bili stavki čisto na koncu vprašalnika, ko se nekaterim že ni več dalo pisati, dopolnjeni z nenavadnimi vsebinami (*npr. jemo kosilo; vsi vozmo moto; je dosti vlage; imamo oranžno hišo*), posledično je potrebno nanje gledati z distanco.

Ker so se pojavile razlike med spoloma, sem izračunala še povprečne vrednosti odgovorov za vsak vzgojni stil glede na spol ter t-test.

**Tabela 11:** Prikaz prisotnosti vzgojnih prijemov glede na spol ter vrednost t-testa za posamezni vzgojni stil.

VZGOJNI STIL	FANTJE		DEKLETA	
	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Interakcijski	3,48	0,594	3,27	0,812
Nedosledni	3,12	0,717	3,18	0,424
Represivni	2,10	0,646	2,23	0,609

**Tabela 12:** Rezultati t-testa za posamezen vzgojni stil glede na spol

	Levinov test enakosti varianc		t-test enakosti povprečij			
	F	Sig.	t	df	Sig.(2)tailed	
<b>Interakcijski</b>	Predpostavljene enake variance	4,049	0,050	1,041	48	0,303
	Predpostavljene različne variance			1,003	37,252	<b>0,322<sup>6</sup></b>
<b>Nedosledni</b>	Predpostavljene enake variance	3,336	0,074	0,088	48	<b>0,931</b>
	Predpostavljene različne variance			0,093	44,925	0,926
<b>Represivni</b>	Predpostavljene enake variance	0,21	0,885	0,726	48	<b>0,471</b>
	Predpostavljene različne variance			0,331	46,347	0,468

Rezultati prikazujejo, da pri obeh spolih prevladuje interakcijski vzgojni stil, sledi nedosledni ter represivni. Res pa je, da imajo dekleta pri zadnjih dveh za spoznanje višje povprečje kot fantje. Rezultati t-testa za preverjanje razlik med spoloma za posamezni vzgojni stil kažejo, da razlike niso statistično pomembne.

<sup>6</sup> Rezultati t-testa za posamezni vzgojni stil so krepko pisani.

**RV2: V kolikšni meri so po oceni mladih družinski člani povezani med seboj (kohezivnost)?**

V drugem delu vprašalnika je šest postavk:

*(Mnogokrat se s starši kregam;*

*V naši družini ni vzdušja, ki bi me zadržalo doma;*

*Doma jim ne morem ničesar zaupati;*

*S starši se nikakor ne ujamem;*

*Starša me ne razumeta;*

*V naši družini ni prave harmonije.)*

Namenjena so pregledu povezanosti med družinskimi člani. Vseh šest postavk sestavlja ocenjevalno lestvico, za katero sem izračunala zanesljivost. Rezultat Cronbachovega koeficienta  $\alpha$  je 0,930, kar je večje od 0,8, posledično lahko potrdim, da je lestvica z omenjenimi postavkami zanesljiva.

**Tabela 13:** Prikaz rezultatov opisne statistike za postavke glede povezanosti med družinskimi člani.

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Mnogokrat se s starši kregam.	2,62	1,067
V naši družini ni vzdušja, ki bi me zadržalo doma.	2,34	1,154
Doma jim ne morem ničesar zaupati.	2,16	1,057
S starši se nikakor ne ujamem.	2,14	1,030
Starša me ne razumeta.	2,06	1,156
V naši družini ni prave harmonije.	2,02	1,062

**Legenda:** (1- minimum, 4- maksimum)

Ugotovimo, da so mladi vse postavke ocenili med delno in malo velja (torej v razponu od 2,62, ki se nagiba k malo velja pa do 2,02, ki jo lahko enačimo z delno velja). Še najbolj se strinjajo, da se s starši skregajo, da ni vzdušja, ki bi jih zadržalo doma. Nato pa sledijo z povprečno oceno od 2,16 do 2,02 – torej delno velja da domačim ne morejo zaupati, se s starši ne ujamejo, jih starši ne razumejo in kot najnižja ocena, da v njihovi družini ni prave harmonije. V tej luči je treba verjetno tiste nedokončane stavke (tretji del instrumenta), ki govorijo o popolnosti njihove družine razumeti z zadržkom. Verjetno se nekaterim ni več ljubilo misliti na to temo ali pa je bilo na delu zanikanje resničnega doživljanja.

Povezanost je za Bouwkampa (1995) ena temeljnih potreb za zdrav razvoj posameznika znotraj družine. Prav zato sem želela preveriti, kako mladi v vzorcu ocenjujejo svojo povezanost s starši.

Razbrati je, da mladi in njihovi starši med seboj niso močno povezani, kar je posledica različnih faktorjev. Eden izmed njih je ta, da se mladi in starši velikokrat kregajo, da med njimi nastajajo nesoglasja. Posledično je znotraj družinske skupine slaba klima, vzdušje, kar mlade vleče stran od družine. Na slabo povezanost vpliva tudi to, da mladi ocenjujejo, da svojim staršem ne morejo popolnoma zaupati, saj so odgovori na postavko v povprečju okoli odgovora delno velja. Poleg pomanjkanja zaupanja in slabe klime se mladi s svojimi starši ne ujamejo. Konflikti, nezaupanje, neujemanje med člani je verjetno tudi posledica nerazumevanja otrok s strani staršev, saj so mladi ocenili postavko z delno velja. Vse te postavke oziroma rezultati se povezujejo še z zadnjo postavko, ki navaja da je v družini prisotna slaba harmonija, ki je ena izmed dimenzij oziroma tipov družine po Steinbergu in Silku (2002, v Vazsonyi, Hibbert & Blake Snider, 2003), pri kateri prevladuje toplina, bližina, sprejemanje drug drugega, povezanost in komunikacija. Slednje potem v družinah mladih ni moč zaznati oziroma je šibka prisotnost teh značilnosti. Vse to za seboj potegne nepovezanost, kar povzroča nezadovoljene temeljne potrebe pri otrocih, saj otrok za zdrav razvoj potrebuje povezanost z družinskimi člani, da oni poskrbijo za njega in da on lahko poskrbi za njih.

### ***RV3: Kako mladi ocenjujejo odnos med njimi in starši?***

Skozi teoretični del diplomskega dela sem spoznala, da so odnosi med starši in otrokom zaznamovani z različnimi dejavniki. Dejavnik dobrega odnosa starš – otrok je verjetno v prvi vrsti dober odnos obeh staršev med seboj. Odnos med staršema mora zaznamovati koalicija, ki zajema sodelovanje, zavezništvo, dogovarjanje, enakopraven položaj in enakovredno skrb za otroka. V vprašalnik sem dodala pet postavk za ocenitev koalicije med starši vprašalnih mladostnikov. Tri postavke (*Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata; Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vs.; Oče ima v naši družini glavno besedo.*) so v prvem delu vprašalnika. Dve postavki (*Starši so se razvezali.; Prepri med staršema so prisotni vsak dan.*) sta iz POP<sup>7</sup>, ki je drugi del vprašalnika. Pri odgovorih so se pojavile vse možnosti, od najmanjše do največje.

---

<sup>7</sup> Lestvica: Pregled Osebnih Problemov



**Tabela 14:** Prikaz rezultatov opisne statistike za postavke, ki preverjajo koalicijo oziroma zavezništvo med staršema.

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vse.	2,64	1,723
Starši so se razvezali.	2,60	1,429
Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata.	2,28	1,356
Oče ima v naši družini glavno besedo.	2,14	1,443
Prepiri med staršema so prisotni vsak dan.	1,58	0,992

**Legenda:** (1- minimum, 4- maksimum)

Na podlagi izračuna opisne oziroma deskriptivne statistike sem dobila zgornje rezultate. Mladostniki navajajo, da je v njihovih družinah mama pogosto sama za vse ter da oče ne sodeluje pri vzgoji, kar je moč povezati z dejstvom, da veliko otrok živi z enim biološkim staršem. Slednje je omenjeno tudi pri drugi postavki, ki nakazuje, da delno velja, da so se starši razvezali. Med reševanjem na omenjeno postavko, so mi mnogi mladostniki postavljali vprašanje, kaj razveza pomeni. Za njih je razveza pomenila uradna ločitev. Iz slednjega je moč sklepati, da so uradno ločitev opravili nekateri starši, ostali so šli samo narazen, saj niso bili poročeni. Posledično povprečna vrednost delno velja, saj sta šla starša narazen, vendar ni bilo uradne ločitve.

Posledica omenjenih dejstev je verjetno tudi to, da se starša v redkih primerih dogovarjata glede pravil in zahtev, ki jih postavljata otrokom. Dogovarjajo se zgolj starši, ki živijo skupaj, pri razvezanih družinah tega verjetno ni, posledično je povprečna vrednost zelo nizka. Posledica razveze in odsotnosti očeta pri vzgoji je tudi rezultat četrte postavke, ki navaja, da ima oče v redkih družinah glavno besedo. Zadnja postavka, »prepiri med staršema so prisotni vsak dan«, ima najnižjo povprečno vrednost. Slednje nakazuje, da se starša mladostnikov iz vzorca redko prepirata oziroma, da trditev malo velja. Mogoče je to tudi posledica življenja narazen.

Poleg koalicije je pomembno dejstvo, ki nakazuje obliko odnosov med družinskimi člani tudi komunikacija in načina reševanja konfliktov, problemskih situacij. Tudi za omenjeno dejstvo sem imela v vprašalniku šest postavk. V prvem delu dve (*Starši me kritizirajo in grajajo.; V moji družini se pogovarjamo med seboj.*) ter v drugem štiri (*Redko se doma odkrito*

*pogovarjamo.; Starši me brez pravega vzroka kregajo.; Doma se nikoli nisem mogel/a pogovoriti o problemih.; Mnogokrat se s starši kregam.).*

**Tabela 15:** *Prikaz rezultatov opisne statistike za postavke, ki preverjajo komunikacijo med člani družinske skupine.*

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon
V moji družini se pogovarjamo med seboj.	3,52	1,389
Starši me kritizirajo in grajajo.	2,76	1,451
Mnogokrat se s starši kregam.	2,62	1,067
Redko se doma odkrito pogovarjamo.	2,42	1,144
Doma se nikoli nisem mogel/a pogovoriti o problemih.	2,28	1,179
Starši me pogosto brez pravega vzroka kregajo.	1,88	1,043

**Legenda:** (1- minimum, 4- maksimum)

Prva postavka z najvišjo povprečno vrednostjo prikazuje oceno mladih, da med njimi in ostalimi družinskimi člani poteka komunikacija, vendar vsebuje kritike in graje s strani staršev, saj ima postavka visoko vrednost. Poleg tega komunikacija mladim ne omogoča odkritih pogovorov, kot prikazujejo zgornji rezultati. Nadalje postavka o prisotnosti konfliktov med mladimi in njihovimi starši prikazuje, da se mladi s svojimi starši pogosto prepirajo, saj je povprečna vrednost odgovorov bliže odgovoru delno velja.

Do sedaj smo o komunikaciji v družinah mladostnikov dobili bolj slabe rezultate, ki jih bom podkrepila še z zadnjima dvema postavkama. Ena izmed njiju nakazuje dejstvo, da se mladi ne morejo vedno pogovoriti doma o svojih problemih, kar bi lahko povezali z negativno komunikacijo ter pomanjkanjem odkritih pogovorov med otrokom in starši. Hkrati starši svoje otroke pogosto brez pravega vzroka kregajo.

Iz rezultatov postavk o komunikaciji in reševanju konfliktov lahko razberemo, da komunikacija znotraj družin ni najbolj primerna, saj ni pogosta, vsebuje kritike, graje ter kreganje brez vzrokov, mladi imajo redko možnost odkritega pogovora o problemih in o drugih stvareh. Slednje pripelje do skrhanih odnosov, saj je komunikacija tista, ki posreduje informacije o vseh delih sistema ter je v pomoč za vzdrževanje ravnovesja, ki je ključen element družinskega sistema. Vse vpliva tudi na povezanost, za katero smo že ugotovili, da je v družinah mladostnikov na zelo nizki ravni.

Tretje dejstvo, ki je pomembno za dobre odnose v družini je zadovoljevanje potrebe po avtonomiji oziroma skrbi zase vseh članov družine. Tudi za to dejstvo v vprašalniku je bilo v prvem in drugem delu šest postavk, ki prikazujejo, kako je z zagotavljanjem avtonomije v družinah mladostnikov iz vzorca. Prve štiri postavke (*Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši.; Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo.; Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev.; Starša mi dovolita, da se sam/a odločam, kaj bom naredil/a in kako.*) so v prvem delu. Zadnji dve (*Doma še vedno ravnajo z menoj kot z majhnim otrokom.; Premalokrat sem se doslej lahko samostojno odločal/a*) sta v drugem delu.

**Tabela 16:** Prikaz rezultatov opisne statistike za postavke, ki prikazujejo stopnjo avtonomije družinskih članov.

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši.	4,20	0,857
Starša mi dovolita, da se sam/a odločam, kaj bom naredil/a in kako.	3,46	1,281
Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo.	3,18	1,304
Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev.	1,92	1,047
Premalokrat sem se doslej lahko samostojno odločal/a.	1,90	1,055
Doma še vedno ravnajo z menoj kot z majhnim otrokom.	1,64	1,045

**Legenda:** (1- minimum, 5- maksimum)

O potrebi po avtonomiji je tako kot o povezanosti pisal Bouwkamp (1995), ki je na podlagi obeh potreb izpeljal značilne družinske odnose in vzgojne stile. O povezanosti sem govorila že pri prejšnjem raziskovalnem vprašanju. Tokrat bom dodala še dejstva, ki nakazujejo, kako je v družinah mladostnikov z avtonomijo.

Mladi zase trdijo, da pogosto točno vedo, kaj lahko in kaj ne ter da ne potrebujejo staršev za usmerjanje. S tem sporočajo, da so sposobni poskrbeti za sebe in uporabljati ustrezno vedenje, vendar to ne drži, saj ne bi bili v zavodu, če bi bilo vedenje primerno. Naslednja postavka prikazuje, da starši ne dovolijo popolne samostojnosti odločanja svojim otrokom, saj so mladi ocenili, da jim to dovolijo zgolj včasih. Slednje se pokaže tudi pri tretji postavki, ki pove, da nimajo vsi mladostniki s starostjo vedno več svobode, kar je moč povezati z dejstvom, da so v vzorcu srednješolci, pri katerih igrajo starši še pomembno vlogo ter še vedno omejujejo njihovo svobodo. Potrditev omejene svobode je tudi četrta postavka, ki opisuje doživljanje

mladostnikov, da pogosto ne smejo storiti ničesar brez dovoljenja staršev. Mladi zase trdijo, da sami vedo, kaj lahko in česa ne, vendar jim starši ne omogočajo svobode odločanja, saj jih pogosto omejujejo, kar je mogoče posledica zadnje postavke, saj mladi doživljajo, da starši z njimi včasih ravnajo kot z malim otrokom, posledično se odločajo in delajo namesto njih, kar za zdrav razvoj otroka ni dobro. V teoriji (Bouwkamp, 1995; Kompan Erzar, 2003) je omenjeno, da naj bi starši s starostjo otrokom postopoma dopuščali več svobode in samostojnosti, saj se bodo le tako postopoma osamosvojili in postavili na lastne noge. Slednje za vzorec mladostnikov ne moremo trditi, saj jim starši redko dovolijo samostojno odločanje. Hkrati je potreba po avtonomiji ključna za zdrav razvoj posameznika, saj ni dobro, da starši vse naredijo in se odločajo o vsem namesto otroka, saj se otrok nima priložnosti naučiti samostojnega in odgovornega odločanja oziroma nikoli ne občuti napak, ki bi jih naredil ob napačnih odločitvah.

#### ***RV4: Kakšno je splošno počutje fantov in deklet v njihovih družinah?***

Do sedaj sem predstavila rezultate in odgovore mladih o vzgojnih stilih in odnosih med družinskimi člani in mladostniki. V teoretičnem delu je omenjeno, da slabi odnosi in pretirano strogi oziroma popustljivi vzgojni prijemi staršev, negativno vplivajo na otrokov razvoj in počutje znotraj družine ter tudi v skupnosti, saj se ne znajde v njej, ker nima dobre popotnice iz družine. Pri tem raziskovalnem vprašanju bom preverila, kako se mladostniki počutijo v domačem okolju. Uporabila sem odgovore na osem postavk:

*(Starši imajo veliko dela in malo časa zame;*

*Pri nas doma se le redkokdaj kaj zanimivega dogaja;*

*Menim, da me starši ne razumejo;*

*Mislím, da starši od mene preveč pričakujejo;*

*Mnogo stvari, ki sem si jih želel/a, mi starši niso dali;*

*Starši kar naprej najdejo kaj, kar mi očitajo;*

*Starši so me zelo redko pohvalili;*

*Želel/a bi si živeti v drugačni družini)*

iz drugega dela vprašalnika, za katere sem izračunala Cronbachov koeficient  $\alpha$  je 0,874, kar je večje od 0,8. To pomeni, da je lestvica z omenjenimi postavkami zanesljiva. Na sedem postavk so odgovorili vsi iz vzorca, samo na zadnjo eden ni odgovoril.

**Tabela 17:** Prikaz rezultatov opisne statistike za postavke namenjene preverjanju splošnega počutja mladostnikov znotraj družine.

Postavke	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Menim, da me starši ne razumejo.	2,38	1,193
Starši kar naprej najdejo kaj, kar mi očitajo.	2,28	1,196
Pri nas doma se le redkokdaj kaj zanimivega dogaja.	2,25	1,157
Starši so me zelo redko pohvalili.	2,24	1,098
Mnogo stvari, ki sem si jih želel/a, mi starši niso dali	2,16	1,057
Starši imajo veliko dela in malo časa zame	2,00	1,125
Mislím, da starši od mene preveč pričakujejo.	1,96	1,049
Želel/a bi si živeti v drugačni družini.	1,57	1,041

**Legenda:** (1- minimum, 4- maksimum)

Ob hitrem pregledu rezultatov vidimo, da se mladi v domačem okolju ne počutijo dobro. To je moč razbrati iz prve postavke, ki nakazuje, da mladi svoje starše v veliki meri doživljajo kot nerazumevajoče. Po drugi strani mladi skozi sporočila svojih staršev doživljajo očitke, četudi slednji nimajo razlogov zanje. Hkrati mladi dodajajo dejstvo, da se v njihovih družinah samo včasih dogajajo zanimive stvari, kar v veliki meri vpliva na splošno počutje mladih. Starši otrokom namenjajo veliko očitkov in malo pohval, saj so mladi postavko o pohvalah s strani staršev ocenil slabo.

Na dobro počutje otroka znotraj družine vplivajo tudi zadovoljene potrebe otroka. Mladi so ocenili, da jim starši niso vedno dali tistega, kar so si želeli. Mogoče je to povezano s postavljenimi mejami ali s tem, da imajo starši kar veliko dela in malo časa za svoje otroke, kar je rezultat šeste postavke. Potem bi tu dodala še dejstvo, ki je mogoče povezano z pomanjkanjem preživljanja časa skupaj, saj mladi ocenjujejo, da starši v veliki meri od njih preveč pričakujejo. Starši niso veliko z mladimi, kar verjetno povzroča slabo komunikacijo, nerazumevanje ter posledično previsoka pričakovanja. Že v sami teoriji je jasno predstavljeno, da je za zdrav razvoj nujno razumeti in dojemati otroka kot individuuma, ki ima svoje značilnosti in sposobnosti, posledično morajo starši tem dejstvom prilagoditi tudi pričakovanja. Kakor ocenjujejo mladi, v omenjenih družinah to ni prisotno, kar slabo vpliva na splošno počutje otroka znotraj družine, za kar je verjetno krivo tudi to, da si mladostniki želijo živeti v drugačni družini, saj je vrednost zadnje postavke zelo nizka.

## SKLEP

Cilj diplomskega dela je bil pobližje spoznati značilnosti družine in odnosov v njej skozi oči sistemske teorije, hkrati pa dodati spoznanja o vzgojnih stilih in vzgoji v družini. Spoznala sem, da so v družini ključnega pomena odnosi med staršema, med otroki in vsemi člani družine. Preko odnosov se kažejo vzgojni vzorci oziroma vzgojni vzorci prikazujejo odnosne povezave med družinskimi člani. Lahko bi rekla, da so odnosi in vzgoja neločljivo povezani.

Odnose in vzgojne stile, ki sem jih spoznavala preko teorije, sem kasneje preverila oziroma raziskala še v empiričnem delu, kjer so mladi ocenjevali vzgojne prijeme svojih staršev. Rezultati prikazujejo, da v družinah prevladujejo prijemi interakcijskega vzgojnega stila, sledi mu nedosledni, najmanj pa naj bi bilo represivnih prijemov. Če bi bilo to resnično prisotno, bi morala o odnosih znotraj družine dobiti same pozitivne povratne informacije. Posledično lahko za svoj vzorec trdim, da gre prej za prisotnost nedosledne vzgoje in pomanjkanje čustvene povezanosti med družinskimi člani, kar je moč razbrati iz raziskave Kobolt (1992) ter zgornjih dejstev o slabi povezanosti med člani, negativni komunikaciji in slabem počutju mladih v domačem okolju.

Zanimivo bi bilo preveriti še, kako starši ocenjujejo svoj način vzgoje, saj bi dobila bolj trdna dejstva o prevladujočem vzgojnem stilu in odnosnih povezavah med člani družine.

# LITERATURA

- Austin, G. (1994). *Love and power: how to raise competent, confident children*. New York ; Chichester ; Brisbane ; Toronto ; Singapore : John Wiley & Sons.
- Bouwkamp, R. (1995). Osrednji pojmi družinskega sistema in odnosov. V V. Velikonja, J. Grgurevič & B. Žemva (ur.), *Izkustvena družinska terapija – teorija in praksa v Sloveniji : zbornik prispevkov*, (str. 17-24). Ljubljana: QUATRO d.o.o.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (1998). *Psihologija družine : prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Dular, K. (2012). Dinamika in funkcioniranje družine kot dejavnika tveganja za razvoj odvisnosti od psihoaktivnih snovi. V *Socialna pedagogika*, letnik 16, št. 3, str. 2490-281.
- Fenwick, E. & Smith, T. (1997). *Adolescenca : priročnik preživetja za starše in mladostnike*. Ljubljana : Kres.
- Ferić-Šlehan, M. & Bašič, J. (2007). Starši in mladostniki o odnosu do tveganih oblik vedenja in načinov discipliniranja. V *Socialna pedagogika*, letnik 11, št. 2, str. 171-188. Pridobljeno 20.6.2013 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-SAFRO3OK>.
- Gomez, A. & Kobolt, A. (2012). Vpliv družine na mladostnikov identiteto. *Socialna pedagogika*, letnik 16, št. 4, str. 323-354.
- Gordon, T. (1987). *Družinski pogovori : reševanje konfliktov med otroci in starši*. Ljubljana : Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Gostečnik, C. (2010). *Sistemske teorije in praksa*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.
- Gostečnik, C. (2011). *Inovativna relacijska družinska terapija : inovativni psiho-biološki model*. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut: Teološka fakulteta.
- Hauck, P. (1988). *Uspešna vzgoja otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Hendrix, H. & Hunt, H. (2006). *Zdrav otrok in ljubezen staršev*. Ljubljana: Orbis.
- Kobolt, A. (1992). *Motivacijske in vedenjske strategije otrok in mladostnikov v domski vzgoji*. (Doktorska disertacija). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Kobolt, A. (2002). Socioterapevtsko delo z družinami. V G. Meško (ur.), *VIZIJE slovenske kriminologije* (str. 187-196). Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola.
- Kompan Erzar, K. (2003). *Skrita moč družine*. Ljubljana: Frančiškanski družinski inštitut.
- Krajncan, M. (2002). Nekateri vidiki v zaznavanju, definiranju in odločanju za napotitev otroka v vzgojni zavod. V G. Meško (ur.), *VIZIJE slovenske kriminologije* (str. 163-185).

- Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Visoka policijsko-varnostna šola.
- Krajncan, M. (2006). *Na pragu novega doma : oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana : Pedagoška fakulteta.
- Kroflič, R. (1997). *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.
- Lamprecht, N. (1995). *Oddaja otrok in mladostnikov v vzgojni zavod*. (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Lepičnik Vodopivec, J. (2007). Kako starši doživljajo vzgojo v družini – vzgojni stili v družini danes. *Sodobna pedagogika*, letnik 58, posebna izdaja, str. 182-195.
- Milivojević, Z., Bilna, K., Kokelj, V., Kramberger, M., Steiner, T. & Kožuh, B. (2008). *Mala knjiga za velike starše : priročnik za vzgojo otrok*. Novi Sad : Psihopolis institut.
- Milivojević Krajncič, A. & Pšunder, M. (2008). Povezanost mladostnikovega vedenjskega odnosa s starši in do šole z vedenjskim odstopanjem v zgodnji adolescenci. V *Revija za elementarno izobraževanje*, letnik 1, št. 3/4, str. 45-54. Pridobljeno 20.6.2013 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-D7FM6MPN/>.
- Novak-Jerman, D. (1995). Moč in hierarhija v družini. V V. Velikonja, J. Grgurevič & B. Žemva (ur.), *Izkustvena družinska terapija – teorija in praksa v Sloveniji : zbornik prispevkov*, (str. 169-177). Ljubljana: QUATRO d.o.o.
- Peček Čuk, M. & Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje : sodobna vprašanja teorije vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.
- Poljšak Škraban, O. (2002). Mladostnik/ca v družini in medsebojno doživljanje družinskih članov. *Socialna pedagogika*, letnik 6, št. 4, str. 369-394. Pridobljeno 13.3.2013 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-6NSCZDJG/>.
- Poljšak Škraban, O. (2007). Pojmovanja »normalnosti« procesov v družini; funkcionalnost in kompetentnost socialnega sistema. *Socialna pedagogika*, letnik 11, št. 2, str. 189-212. Pridobljeno 13.2.2013 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-BQLPG7B8/>.
- Rener, T. (2000). Ranljivost, mladi in zasebno okolje. V M Ule (ur.) *Socialna ranljivost mladih* (str. 91-118). Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo in šport, urad Republike Slovenije za mladino, Založba Aristej.
- Ribič Hederih, B. (2004). Kako vzgajamo?. *Otrok in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo*, št. 3 (marec 2004), str. 32-34.
- Ručigaj, Z. (2012). *Vzgoja kot drevo v zdravi rasti*. Jesenice : samozaložba.



- Sternad, M. (2012). Socialnopedagoško sodelovanje z družinami z več problemi. *Socialna pedagogika*, letnik 16, št. 4, str. 437-468.
- Tomori, M. (1994). *Knjiga o družini*. Ljubljana : EWO.
- Užmah, N. (2002). *Konflikti v družini mladostnika*. (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
- Vazsonyi T., A., Hibbert R., J. & Blake Snider, J. (2003). Exotic Enterprise No More? Adolescent Reports of Family and Parenting Processes From Youth in Four Countries. V *Journal of Research on Adolescence*, letnik 13, št. 2, str. 129-160. Pridobljeno 15.4.2013 s [www.researchgate.net/.../d912f51014500c7fba.pdf](http://www.researchgate.net/.../d912f51014500c7fba.pdf).

# PRILOGA

## Vprašalnik o vzgojnih stilih in odnosih v družini

Pozdravljeni,

Sem Lea Verbič, študentka 4. letnika socialne pedagogike na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. V letošnjem študijskem letu zaključujem študij z diplomsko nalogo z naslovom »Vzgojni stili in odnosi v družini«. O tem potrebujem tudi vaša mnenja. Zato vas prosim, da odgovorite na vsa zastavljena vprašanja. Vse kar boste zapisali bo prav in velja zgolj za vas.

Ni vam treba pisati osebnih podatkov, le spol in starost. Vsi rezultati so anonimni in bodo uporabljeni le za namen diplomskega dela.

Spol (označi z X) : Moški  Ženski

Starost (napiši leta) : \_\_\_\_\_

Živim (označi z X):

z obema staršema	<input type="checkbox"/>	z mamom in očetom	<input type="checkbox"/>
samo z mamom	<input type="checkbox"/>	z očetom in mačejo	<input type="checkbox"/>
samo z očetom	<input type="checkbox"/>	drugo	<input type="checkbox"/>
pri rejnikih	<input type="checkbox"/>		<input type="checkbox"/>

Pojasnila: - 1 = nikoli

- 4 = pogosto

- 2 = redko

- 5 = zelo pogosto

- 3 = včasih

### 1. DEL

Ocenite spodnje trditve glede na to, v kolikšni meri veljajo oziroma ne veljajo za vas.

	1	2	3	4	5
	nikoli	redko	včasih	pogosto	zelo pogosto
1. Starša se med sabo dogovarjata glede pravil in zahtev, ki mi jih postavljata.					
2. Starši me pretirano nadzirajo.					
3. Sam/a točno vem, kaj lahko delam in kaj ne. Ni potrebno, da mi to naročijo starši.					
4. Pravila v naši družini so vsem članom jasna in se jih držimo.					

	1	2	3	4	5
	nikoli	redko	včasih	pogosto	zelo pogosto
5. Do staršev čutim spoštovanje in imajo avtoriteto.					
6. Ko kršim dogovore, me starši enkrat kaznujejo, drugač ne.					
7. Starši me kritizirajo in grajajo.					
8. Moji starši so pretirano strogi.					
9. Jaz sem tisti, ki odloča v naši družini.					
10. Oče ne sodeluje pri vzgoji, mama je sama za vse.					
11. V moji družini tudi fizično obračunamo, ko razrešujemo problem.					
12. Starejši kot sem, manj me doma nadzirajo in vodijo.					
13. V moji družini se pogovarjamo med seboj.					
14. Ničesar ne smem storiti brez dovoljenja staršev.					
15. Starši me ne kaznujejo, če ravno bi si to zaslužil/a.					
16. Staršem je vseeno za moja čustva in potrebe.					
17. Starša mi dovolita, da se sam/a odločam , kaj bom naredil/a in kako.					
18. Starši me omejujejo.					
19. Oče ima v naši družini glavno besedo.					
20. Starši od mene enkrat zahtevajo nekaj, drugač kaj drugega.					

## 2. DEL

Spodaj naštete trditve se nanašajo na vašo družino in dogajanje v njej. Prosim, da pazljivo preberete vsako trditev in označite, v kolikšni meri velja oziroma ne velja za vas.

	Popolnoma velja	Delno velja	Malo velja	Sploh ne velja
21. Sem otrok edinec in nimam veliko družbe.				
22. S starši se nikakor ne ujamem.				
23. V naši družini ni prave harmonije.				
24. Starši imajo veliko dela in malo časa zame.				
25. Redko se doma odkrito pogovarjamo.				
26. V naši družini ni vzdušja, ki bi me zadržalo doma.				
27. Pri nas doma se le redkokdaj kaj zanimivega dogaja.				
28. Starši me pogosto brez pravega vzroka kregajo.				
29. Starši so se razvezali.				
30. Menim, da me starši ne razumejo.				
31. Doma še vedno ravnajo z menoj kot z majhnim otrokom.				
32. Starši dajejo prednost bratu ali sestri.				
33. Premalokrat sem se doslej lahko samostojno odločal/a.				
34. Mislim, da starši od mene preveč pričakujejo.				
35. Mnogo stvari, ki sem si jih želel/a, mi starši niso dali.				
36. Starši kar naprej najdejo kaj, kar mi očitajo.				

	Popolnoma velja	Delno velja	Malo velja	Sploh ne velja
37. Starši so me zelo redko pohvalili.				
38. Starši so mi premalo zaupali.				
39. Mislim, da so moji starši starokopitni.				
40. Doma se nikoli nisem mogel/a pogovoriti o problemih.				
41. Mnogokrat se s starši kregam.				
42. Prepiri med staršema so prisotni vsak dan.				
43. Doma jim ne morem ničesar zaupati.				
44. Starša me ne razumeta.				
45. Želel/a bi živeti v drugačni družini.				

### 3. DEL

Prosim napišite dopolnitev stavka s prvim odgovorom, ki vam pride na misel. Vse kar bo napisano bo pravilno.

Pri nas doma \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Moje otroštvo \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_